

\$3.00

ב"ה

לוח יומי הלכה למעשה

פרטי ההלכות והמנהגים
עם ליקוט שיחות קודש ופתגמים קצרים מדא"ח
לימי בין המצרים ה'תשפ"ב

חלק ראשון
ט' תמוז - כ"ט תמוז

יו"ל על ידי
בד"צ דק"ק קראון הייטס
כאן צוה ה' את הברכה

מהדורת קאבאטשניק

לזכות

הרה"ת ר' **מנחם מענדל** וזוגתו מרת **מלכה** שיחיו

ובניהם: **אברהם, ארי' זאב** שיחיו

קאבאטשניק

להצלחה רבה ומופלגה בכל

ולנחת יהודי חסידי מכל יוצאי חלציו שיחיו

לזכות

הרה"ח ר' **יונה מרדכי** וזוגתו מרת **דבורה לאה**

בניהם ובנותיהם: **יהושע העשיל, מאטיל רחל, אהרון אליעזר,**

שטערנא שרה ותמרה

שיחיו איידעלקאפף

להצלחה רבה ומופלגה בכל מכל כל

ולנחת יהודי חסידי מכל יוצאי חלציהם שיחיו

לזכות

ר' **צבי מרדכי** בן שרה

וזוגתו מרת **שלומית** בת שושנה

ובניהם ובנותיהם וכו'

שיחיו גודמאן

ולזכות ר' **יעקב יצחק דוב הלוי** וזוגתו **אסתר**

מלכה שיחיו **לאנג**

לזכות

הרה"ת ר' **יהודה ליב** שי'

ולזכות זוגתו מרת **חנה** שתחיו'

ובניהם ובנותיהם

רבקה, יצחק אלחנן, נתן, אהרן

מאריאשא ומרים מושקא שיחיו

מרזוב

ה'לוח יומי' יו"ל ע"י ה'בד"צ דק"ק קראון הייטס תשע פעמים בשנה

הכולל הלכות ומנהגים בקשר להמועדים וכו' במעגל השנה

רוצה שהקהילה שלך תהנה מהלוח היומי בקביעות?

צור קשר בטלפון: 347-465-7703 או באימייל daytodayguide@gmail.com

ההשתתפות בהוצאות הרבות של ה"לוח היומי", אפשר באמצעות האתר

www.daytodayguide.com

משרד ה'בד"צ 718-604-8000

לשעות המשרד המעודכנות

www.chcentral.org/resources/rabbonim

כמו כן אפשר לפנות לאתרא דרב

www.asktherav.com

תחת פיקוחו של המד"א וחבר ה'בד"צ הרב ברוין שליט"א

לוח יומי

הלכה למעשה

פרטי ההלכות והמנהגים

עם ליקוט שיחות קודש ופתגמים קצרים מדא"ח

לימי בין המצרים ה'תשפ"ב

חלק ראשון

ט' תמוז - כ"ט תמוז

מאת

המרא-דאתרא וחבר ה בד"צ

הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א

בשיחת ר"ח מנ"א תשמ"ח (מסרט הקלטה): "וכאן אויך המקום להזכיר אז בנוגע צו לימוד התורה איז דאך אויך דא דער ענין שהזמן גרמא, וואס בכלל איז דאך דאס די הלכות אין שולחן ערוך, וויסען די הלכות וועגן אט די טעג. וואס לפלא הכי גדול וואס מ'האט וועגן דערויף ניט געמאכט קיין טומעל, איז געבליבן דער טומעל וועגן הלכות בית הבחירה, און קיינער דערמאנט ניט, אז לכל לראש, הלכות שהזמן גרמא איז דאס **מערער ווי הלכות בית הבחירה** - די הלכות ווי זיי שטייען אין שולחן ערוך, הלכות פון די ט' ימים, און פאר דערויף - די הלכות פון די ג' שבועות, כמובן וגם פשוט"¹.

בשיחת ש"פ דברים תנש"א: ס'איז נהוג צו מקדים ומוסיף זיין. "טאמער משיח וועט זיך ח"ו פארהאלטן", ווארום "אחכה לו" שיבוא ביום זה ממש. . במילא באווארנט מען אז די החלטות טובות (פארבונדן מיט דער עבודה בזמן הגלות) איז "טאמער משיח וועט זיך ח"ו פארהאלטן". ובאמת, איז אויך נאך ביאת המשיח, וועט בלייבן און עס וועט זיין א המשך פון תורה ועבודה (והחלטות טובות) בזמן הגלות.

(1) וראה בשיחת ש"פ מסעי תשד"מ (חלקה הועתק להלן): ישנם דינים מיוחדים בנוגע להנהגה דבין המצרים, אבל דינים אלו כתובים כבר בשולחן ערוך, ספר שבדאי ישנו אצל כל יהודי, ועכ"פ יכול להשיגו בקל, ויש להעמיד כל יהודי בחזקת כשרות שבדאי לומד בשו"ע את פרטי הדינים השייכים לכל זמן וזמן, הלכות החג בחג, וכיו"ב בנוגע ללימוד הדינים המיוחדים לבין המצרים.

תוכן ומפתח

- ה. פתח דבר.....
- ז. יום ועש"ק פרשת חקת, ט' תמוז.....
תקופת תמוז
- ז. שבת קודש פרשת חקת, י' תמוז.....
- ז. יום ראשון, י"א תמוז.....
- ח. יום שני, י"ב תמוז, חג הגאולה.....
- ח. יום שלישי, י"ג תמוז, חג הגאולה.....
- ט. יום חמישי, ט"ו תמוז.....
- ט. יום ועש"ק פרשת בלק, ט"ז תמוז.....
- י. שבת קודש פרשת בלק, י"ז (טוב) תמוז.....
- יב. הלכות בין המצרים.....
תספורת / שידוכין ונישואין / שהחיינו / ריקודים, מחולות, וכלי זמר / לזיהר
מסכנה, נסיעות וטיולים / טיפול רפואי / קניית בית, העברת דירה, ושיפוץ בית /
הוראות כ"ק אד"ש בקשר לימים אלה
- כד. מוצאי שבת קודש, אור ל"ח תמוז.....
- כה. יום ראשון, י"ח תמוז - תענית שבעה עשר בתמוז נדחה.....
- ל. יום שני, י"ט תמוז.....
- לא. יום ועש"ק פרשת פינחס, כ"ג תמוז.....
- לא. שבת קודש פרשת פינחס, כ"ד תמוז - מברכים מנחם-אב.....
- לה. יום חמישי, כ"ט תמוז, ערב ר"ח מנחם-אב.....
- לח. דיני שכחה וטעות - טבלא.....
קיצור דיני שכחה וטעות

ניתן להשיג בבארא פארק

בהיכל מנחם

1581 52nd Street

(718) 633-7979

פתח דבר

ע"פ בקשת רבים, מגישים אנו לוח הלכות ומנהגים עם ליקוט שיחות קודש ופנתגמים קצרים בדא"ח לימי בין המצרים יהפך לששון ולשמחה, במתכונת של לוח יומי.

בחוברת זו באו ההלכות ומנהגים מט' תמוז עד כ"ט תמוז ער"ח מג"א.

מקורות להמובא בפנים ניתן למצוא בשולחן ערוך ונו"כ. ספר המנהגים-חב"ד. לוח כולל חב"ד. שיחות מאמרים ואגרות קודש. **ועוד ועוד.**

בכל מקום (בהערות) שצויין ל"שו"ת באתרא דרב", הכוונה לאתר www.AskTheRav.com בפיקוח הרב בריון שליט"א. בכדי למצוא את התשובה המצוינת יש להזין באזור החיפוש שבדף הבית של האתר את מספר השו"ת במספרים (לדוגמא לסי' טו'צב יש לכתוב 15092), ואז בעזה"י תמצא את מבוקשך.

עזר בעריכה הרה"ח הרב **מנחם מענדל שי' ראטנברג.**

כל הלכה הזכרה בהזדמנות הראשונה המתאימה, אם כי כמה פעמים רלוונטית גם לימים הבאים, כפשוטו.

* * *

בשיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב נאמר: "יש לעורר ע"ד לימוד ההלכות הצריכות לימים אלו, שבהם ישנם כמה וכמה שינויים בתפילה וכמה מנהגים וכו' – שילמדו הלכות אלו בשו"ע, או כפי שמצינו לאחרונה, שמדפיסים בלוחות השנה כמה וכמה הלכות השייכות לאותו הזמן, הלכות הצריכות, שתועלת מיוחדת בזה בפרט לאלו שאין להם ספרים מאיזו סיבה שתהי', או שיש להם ואינם יודעים היכן לחפש וכיו"ב, שע"י העיון בלוחות אלו – ע"ד לוח כולל חב"ד (ובב' האופנים או כפי שהוא תלוי על הקיר, או בתור ספר קטן) שמלוקטים בו המנהגים וההלכות הצריכות – מוצאים בנקל את ההלכות האמורות. **ולכן דבר נכון ביותר הוא שכאז"א יעניין בלוחות הנ"ל, באופן שכל ההלכות דימים אלו יחקקו בזכרוננו, מפני שלפעמים כשמתעוררת שאלה בזה נמצאים במעמד ומצב שאסור להפסיק ולשאול, או שאין את מי לשאול, ויתירה מזו – לפעמים אינו יודע כלל שצריך לשאול."**

* * *

כרגיל בכגון דא, נדפסו כמה תזכורות מענייני "הלכתא למשיחא", מתוך ציפיה ותשוקה לגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש¹, שאז אפשר יהיה לקיימן כפשוטן להלכה למעשה מיוסד על הוראות כ"ק אד"ש בריבוי שיחות, ומהן:

(1) ובס' שערים מצויינים בהלכה עמ"ס זבחים (מכת"י אאמו"ר, ובתוספת נופך מאחמו"ר הרה"ג הרמ"ש שליט"א) בפתיחה, האריך מאד בגודל החיוב ללמוד דיני הקרבנות הנהוגים לעת"ל. ובתוך הדברים הביא פרפרת נאה מס' אמרות טהורות (תהלים קיט, קסו) על מארז"ל (שבת לא, ב) שבשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו וכו' צפית לישועה פלפלת בחכמה כו', וצ"ב מה ענין זל"ז. וגם למה לא אמר "פלפלת בתורה". אלא דשניהם ענין אחד, שאם ישיב שציפה לישועה, ישאלו אותו "פלפלת בחכמה", דחכמה זה סדר קדשים (כמבואר בשבת שם), דהיינו אם למד סדר קדשים, שהמצפה לישועה מפלפל בסדר קדשים, כי זולת זה על כרחך לא ציפה לישועה, דהא בהא תליא, והמצפה לישועה מפלפל בחכמה.

"מדובר כמ"פ לאחרונה, אז לויט אלע סימנים שטייען מיר היינט אויף דעם שוועל פון דער גאולה, ווען "הנה זה (משיח) בא", ותיכף ומיד רגע לאח"ז – כבר בא. דערפון איז אויך מובן בנוגע צו דער עבודה פון אידן וואס פאדערט זיך. . אז א אידן'ס אויפפירונג אין אלע ענינים אין זיין טאג טעגלעכן לעבן אויך בזמן הזה תיכף ומיד פאר דער גאולה – איז מעין ובדוגמת דעם לעבן און הנהגה פון אידן בימות המשיח ממש. [וואס דאס איז אויך די **הדגשה המיוחדת בתקופה האחרונה בהנוגע דעם לימוד פון "הלכתא למשיחא", די הלכות וואס זיינען נוגע צו דעם לעבן פון אידן בזמן הגאולה**]²."

"מוסיפים גם בהתשוקה והגעגועים להגאולה. . שענין זה נעשה גם ע"י ההוספה בלימוד התורה בעניני הגאולה וביהמ"ק, אשר, הלימוד בענינים אלו ממחר ומרזו עוד יותר קיומם בפועל ממש, כך, שמהלימוד יוצאים תיכף ומיד לפגוש את משיח צדקנו, ואומרים לו שזה-עתה סיימו ללמוד כמה הלכות הקשורות עם ביאתו! נוסף לכך שכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא", וכללים ב"הלכות הצריכות לה" [לנשים] בכל יום כו"כ דינים דהלכות קרבנות וכיו"ב"³.

"דער אויבערשטער **בעט** זיך ביי אידן אז זיי זאלן זיך עוסק זיין ב"סדר קרבנות" . . ובכלל זיך עוסק זיין בתורת עולה כו' (וואס דורכדעם איז כאילו הקריב כו') – און דאס וועט ברענגען דעם הקריב עולה וכו' **כפשוטו** – המלך המשיח כו' בונה המקדש כו' וחוזרין כו' מקריבין קרבנות כו' ככל מצותה האמורה בתורה במהרה בימינו ממש, וכנ"ל – ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו כו' כמצות רצונך"⁴.

ברכת מזל טוב!

למרא דאתרא וחבר הבד"צ הרב **יוסף ישעי' ברוין** שליט"א וזוגתו הרבנית ת' לרגל לידת נכדם בן לבתם **חי' מושקא** ת' וחתנם הרה"ת הרב **שלום דובער** שליט"א **ליבעראוו**. יה"ר שיזכו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, מתוך הרחבה בגו"ר ושמחה וטוב לבב.

הערה כללית: הזמנים שנכתבו כאן הם לשכונת קראון הייטס. כיון שאי אפשר לצמצם, וישנם כמה גורמים היכולים להשפיע על הדיוק בזה, לפיכך ראוי להקדים [או לאחר, לפי הענין] את הזמן במידת-מה – ולא לחכות לרגע האחרון⁵.

בשיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ח (ספר השיחות): נוסף ללימוד ההלכות ד"בין המצרים", הן פרטי ההלכות השייכות לכל שלשת השבועות והן פרטי ההלכות

(2) שיחת שמח"ת תשנ"ב – ב"ס"ש תשנ"ב ע' 39. – חלק מההדגשות אינן במקור.

(3) משיחה לנשי ובנות חב"ד, ספר השיחות ה'תש"נ כרך ב ע' 485.

(4) לקוטי שיחות חלק יח ע' 341.

(5) נתבאר בארוכה בכינוס תורה בבית חיינו "770", חוה"מ פסח תשע"ח.

השייכות לתשעת הימים, כדי לידע את המעשה אשר יעשו (כל זמן שמשיה צדקנו עדיין לא בא), וכללות האבילות על החורבן והגלות כמארז"ל "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" – צריכה להיות הוספה מיוחדת גם בחלקי התורה שעוסקים **בעניני הגאולה ובנין ביהמ"ק השלישי**, כמדובר כמ"פ בארוכה. ונקודת הענין – שביטול החורבן והגלות הוא (לא כ"כ ע"י התבוננות בחומר ירידת הגלות) אלא **בעיקר** ע"י התבוננות **במעלת הגאולה**. לעורר הכוסף והתשוקה והגעגועים, ובמילא, הבקשה והדרישה כו', להגאולה העתידה, שע"ז ממחרים ומזרזים את הגאולה בפועל ממש, ולא עוד אלא שמגלים את הפנימיות והטוב שבענין החורבן והגלות, אתהפכא חשוכא לנהורא.

יום ועש"ק פרשת חקת, ט' תמוז

"בחדש הרביעי בתשעה לחדש הבקעה העיר". ומכל מקום, אין מתענין בט' בו אלא בי"ז, מפני שאף על פי שבראשונה הבקעה בט' בו, כיון שבשניה הבקעה בי"ז בו, תיקנו להתענות בי"ז בו משום שחורבן בית שני חמור לנו. ולא רצו לגזור גם בט' בו, שאין מטריחין על הציבור יותר מדאי.

ביום הששי פ' חקת נהגו יחידים להתענות, לפי שבאותו היום נשרפו עשרים קרונות מלאים ספרים בצרפת. ולא קבעו אותו בימי החודש, מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה, ש"זאת חקת התורה" מתרגמינן "דא גזירת אורייתא". וגם בשנת ת"ח נחרבו שני קהילות גדולות באותו היום, כמ"ש בסליחות שחיבר בעל השפתי כהן [=הש"ך].

תקופת תמוז: בשעה 7:30 בבוקר⁹.

שבת קודש פרשת חקת, י' תמוז

פרקי אבות פרק ה'¹⁰.

יום ראשון, י"א תמוז

במנחה אין אומרים תחנון.

6) מיהו בירושלמי איתא שבראשונה היה גם כן בי"ז אלא מפני הצרות טעו בחשבון. וראה בארוכה בלקו"ש ח"י"ח ע' 308 בהערה 9 ואילך ובשו"ה ג.

7) וי"א שבעל נפש יתענה גם בט'.

8) ט' תמוז שנת ה'ד – שבלי הלקט סי' רסג. ושם שהי' ביום ו' פרשת "זאת חקת התורה", ודא גזירת אורייתא – פירושו ביום ו' – דא גזירת אורייתא. אבל בפסוק ובתרגום הוא ללא וי"ו. (ויש שכתבו שהי' בשנת ה'ב. וראה במבוא לשבט"ל מהדורת מירסקי ע' 12). ובמגילת איבה ד"ה ועתה בני: ה' תמוז. ושם: "דא" בנימטריא ה'. אלא שאא"פ לפי קביעות החדשים שה' בתמוז יחול ביום עש"ק.

9) התקופות נזכרו בהקדמה ללוח "היום יום" וכן בלוח כולל חב"ד.

לפרטי דינים: "ראה בי' או"ח ס"ס תנה. רמ"א שם ס"א (שו"ע אדה"ז שם ס"ט ר"טו. סר"ו ס"ד). יו"ד סקט"ז ס"ה. ובכ"מ" – נסמנו בלקוטי שיחות חט"ז ע' 98 הערה 33. חכ"א ע' 233 הערה 33. וראה לקו"ש חט"ז ע' 577.

וראה בארוכה הנסמן אצלנו במקורות ועיונים להלכה יומית אות תצד.

10) נהוג להחמיר שלא לבטא האזכרות שבפסוקים בשעת הלימוד כשאינו פסוק שלם. ומפי השמועה שכן הורה כ"ק אד"ש בקשר לאמירת פרקי אבות, לפי שהוא לימוד, משא"כ ב"כגונא" שהוא תפילה (והארכנו בדבר בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ג ס"ג במילואים (ג) בשו"ה"ג הא' להערה בד"ה ובהיותי בזה. וש"ג). ובפרק זה – במשנה יח פסוק "צדקת ה' עשה".

יום שני, י"ב תמוז, חג הגאולה

אין אומרים תחנון.

יום הולדת את כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בשנת תר"ם.

יום בו נתבשר – בשנת תרפ"ז – שהוא חפשי מגלותו אשר הגלה – אחרי שהיה תפוס במאסר – על עבודתו בחיזוק התורה והיהדות.

בשיחת ליל י"ב תמוז תשמ"ח (מסרט הקלטה): די התחלה פון היינטיקען יאר . פון ימי הגאולה פון נשיא דורנו, פון רבי'ן דער שווער, ממילא איז דאך לכל לראש איז "פותחין בברכה" פון זאגען "א גוט יום טוב", אט די אלע וואס זיינען דא און די אלע וואס הערען און די אלע וואס מ'וועט זיי דערנאך איבערגעבען אבער צו וועלכע ס'וועט דערגיין, איז דאס פאר יעדערען און פאר אלעמען צוזאמען, ביז ווי ער זאגט אין דעם מכתב הידוע . . פון בעל הגאולה אפילו אזא מין וואס בשם ישראל יכונה, איז אויך א מצוה אים איבערגעבען דער ענין פון "א גוט יום טוב", און אז דאס מיינט אים און בני ביתו און דורך דערויף חלקו בעולם.

ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: בשני ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל יתועדו אנ"ש, לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות, כאשר הוקבע מאת אבינו הראשון הוד כ"ק אדמו"ר רבינו הזקן צוקללה"ה נבג"מ זי"ע. בהתועדות זו ידברו אנ"ש שיחיו איש את רעהו בשבת אחים בחיזוק קביעות שיעורי הלמוד, והנני שולח להם את ברכתי כי ישא השם פניו אליהם בגו"ר.

כמה פעמים הורה כ"ק אד"ש¹¹ ללמוד המאמר ד"ה "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה" תרפ"ז [אנשים נשים וטף], שכן, הדפסת מאמר זה והפצתו לחגיגת י"ב תמוז הראשונה, מהווה הוראה נצחית ללמוד מאמר זה בימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז בכל שנה ושנה. ובאופן דלימוד ברבים, כמובן מתוכן כללות המאמר והמכתב שרצונו וחפצו של בעל הגאולה שילמדוהו ברבים דוקא, באופן ד"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה". ובלית ברירה יכולים להסתפק גם בלימוד בפחות מעשרה, עד ללימוד ביחיד, אמנם, מובן וגם פשוט, שלכתחילה יש להשתדל ככל האפשרי שיהי' הלימוד בעשרה דוקא.

יום שלישי, י"ג תמוז, חג הגאולה

אין אומרים תחנון.

יום בו יצא כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לחרות.

המאסר הותחל רבע על שעה השלישית אור ליום רביעי חמשה עשר בסיון תרפ"ז. התעכב בגלות – בעיר קאסטרנאמא – עד חצי שעה אחר חצות היום יום רביעי שלשה עשר בתמוז תרפ"ז.

ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לחג הגאולה: הנני שולח מאמר... השתתפותי עם ידידנו אנ"ש שיחיו בכל מקום מושבותיכם להצלחה, ולהיות אתכם עמכם

11 (שיחת ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז תשמ"ח – התועדויות ע' 13. – ד"ה עשרה שיושבים די"ב תמוז תשמ"ב (בלתי מוגה). ועוד. וראה ש"פ חוקת תש"נ – התועדויות ע' 409. ואף חילוק לקראת י"ב תמוז תש"נ.)

בהתעודותכם בדבר חיזוק דרכי החסידות בקביעות ושמירת זמני למודי דא"ח ולהתעורר בקיום עניני הלימוד... אלקינו ואלקי אבותינו יברך את כללות אנ"ש [אנשי שלומינו] הם ביתם זרעם וזרע זרעם בתוך כלל אחינו בני ישראל, השם עליהם יחיו, בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר.

יום חמישי, ט"ו תמוז

יום בו הגיע כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לביתו בלענינגראד אחרי ששוחרר מגלותו בקאסטראמא, שלימות הגאולה¹².

חמשה עשר בתמוז האט דער ענין וואס איז שייכות במיוחד און פארבונדן מיט ענין פון שמחה והגאולה פון נשיא דורנו פון רבי'ן דער שווער. וואס דאס איז דער קיימא סיהרא באשלימותא פון דעם חודש הגאולה. וכמדובר כמ"פ וויבאלד אז אין דעם טאג קען מען אויפטאן, וויבאלד אז דאס איז קיימא סיהרא באשלימותא, אויף כל ימי החודש שלאח"ז, כולל אויך דעם ענין פון יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, מער ווי מ'טוט אויף, ווי מ'קען אויפטאן, אין שאר ימות החודש¹³.

יום ההילולא¹⁴ של האור החיים הקדוש¹⁵.

יום ועש"ק פרשת בלק, ט"ז תמוז

אע"פ שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע פרשת אותו השבוע שנים מקרא ואחד תרגום. ונוהגין מטעם הידוע לגמור כל הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ערב שבת אחר חצות. [ומצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת שחרית, ועדיף לפני שחרית]. העברת הסדרה שמו"ת - פ' בלק.

משיחת ט"ז תמוז תשל"ה, נדפסה בלקוטי שיחות¹⁶: זיך גרייטן, באופן המתאים, צו די איינראן-צוואנציק טעג וואס נאך ט"ז תמוז. . דארפן אויך אידן מקדים זיין, נאר פאר'ן אנקום פון די דריי וואכן אנהויבן טאן דאס וואס איז א "רפואה" צו די ענינים בלתי רצוים וואס זיינען פארבונדן מיט די 21 טעג. . און דעריבער פאדערט זיך, אז אין אט די קומענדיקע טעג - אין יעדן פון די 21 טעג - זאל זיין א ספעציעלע השתדלות אין לימוד התורה און נתינת הצדקה (א הוספה - ביי די וואס זיינען דערין אפגעהיט פון פריער). [כמובן - נתינת הצדקה נאר בימי החול]. היות אז די שלימות פון יעדער ענין שבקדושה [סיי פון לימוד התורה, סיי

(12) שאז ה' יכול לברך ברכת הגומל.

(13) ר"ד משיחת מוצאי ט"ו תמוז תשל"ו (מסרט הקלטה). ועד"ז בכמה שיחות קודש.

(14) נזכר בכמה שיחות קודש, וכן ע"ד השייכות להבעש"ט, וששניהם שייכים לדוד מלכא משיחא - ראה בכ"ז לקו"ש ח"ב ע' 515. סה"ש תשמ"ז ח"ב ע' 469. וש"נ. שם ע' 471. אג"ק ח"י"ט ע' תכא. וראה שיחות ט"ו תמוז: תשי"ז. תש"כ. תשל"ו. תשל"ט. תשמ"ה. וראה שיחת ש"פ צו תשמ"ב. בלק תשמ"ג. י"ז תמוז תשמ"ה. י"ב תמוז תשמ"ז. ועוד.

ולהעיר ממאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית ע' תנ: שידוע שיש נשמות גם עכשיו שהם זריזים יותר לענין העלי' בהיכלות העליונים אף לנשמות הגבוהות מהם כמ"ש הבעש"ט על אוה"ח שתימדי ה' מוצאו בהקדם בהיכל דמשיח כו'.

(15) הקדוש - כ"ה בכ"מ בשיחות קודש ואג"ק. וראה ש"פ מצורע תשל"ג. ט"ו תמוז תשל"ו. אבל להעיר מלקו"ש ח"ב ע' 509.

(16) ח"ג ע' 280 ואילך.

פון קיום המצות] ווערט דערגרייכט ווען עס ווערט געטאן בעשרה מיראל . . דעריבער דארף מען זיך באמיינן ווי ווייט מעגלעך, אז אט די ענינים זאלן געטאן ווערן בציבור, בעשרה מיראל: לערנען תורה בציבור און געבן צדקה בציבור . . דארף דעריבער זיין בכל יום מימים אלו א גרויסע השתדלות און התחזקות אין [עבודה פון] תפלה (און אין אן אופן פון בצבור דוקא – במכש"ב מהנ"ל) . . און אין די אלע דריי קוים – אויך אין תפלה (צוזאמען דערמיט וואס עס דארף זיין דער כובד ראש פארן דאוונען) – זאל זיין די תנועה פון שמחה, "עבדו את ה' בשמחה." [ועיי"ש עוד הוראות מפורטות].

חייב אדם למשמש בבגדיו עם חשיכה, ובפרט שלבשו בגדי שבת בחג הגאולה. הדלקת נרות שבת קודש בשעה: 8:07 (18 דקות לפני השקיעה).

שבת קודש פרשת בלק, י"ז (טוב) תמוז

כיון ששבעה עשר בתמוז חל בשבת, התענית נדחה לאחרי השבת ליום ראשון, י"ח בתמוז.

בלקוטי שיחות¹⁷: כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר¹⁸, שבשנת תר"מ, בש"ק י"ז בתמוז, ה' יקנו אדמו"ר מהר"ש בשמחה גדולה, והזכיר כמה פעמים ששבת זה נקרא "נדחה", כי צום שבעה עשר בתמוז נדחה ע"י ש"ק, וסיים "הלואי שיהי' נדחה באמת".

בכמה שיחות קודש נזכר סיפור זה, ונתבאר שהוא על יסוד שיטת רבי בנוגע לתשעה באב שחל בשבת, שאמר "הואיל ונדחה ידחה" (מגילה ה, ב)¹⁹, שדחיית

17 חל"ג ע' 156 – עיי"ש באורך.

18 שיחת י"ב תמוז (יום הולדת וחג הגאולה שלו) ה'ש"ת (נדפס בספר השיחות ה'ש"ת ע' 157).

ומועקת בכאן משם: איך וויל זאגן א ברכה כללית צום כלל ישראל און אלע נשמות זאלן ענטפערן אמן, נאר איך וויל צו דעם מקדים זיין א סיפור. אין יאר תר"מ, דער יאר ווען איך בין געבארן געווארן, איז די קביעות פון י"ב תמוז אויסגעפאלן מאנטאג. שבת איז געווען שבעה עשר בתמוז, פרייטאג צו נאכט צום שלום זכר און שבת בייטאג צום בן זכר איז הוד כ"ק אהמו"ר אדמו"ר מוהר"ש געווען בשמחה רבה און האט דערציילט א סך ספורים, וואס זיינען פארשריבן בכתב יד קדשו של הוד כ"ק אהמו"ר הרה"ק, און האט עטלעכע מאל דערמאנט אז דער ש"ק רופט זיך א נדחה ווייל דער תענית שבעה עשר בתמוז איז נדחה בש"ק. און האט אויסגעפירט: הלואי ער זאל נדחה ווערן באמת. וסיים כ"ק אדמו"ר: א ברכה פון א צדיק ווערט מקויים. הלואי עס זאל טאקע אזוי זיין, און זאל נדחה ווערן באמת ויהפך לששון ולשמחה. (כל המסובים ענו אמן בהתלהבות עצומה ושמחה רבה. אמן אמן).

19 ומה שלא רצה רבי לעקור י"ז בתמוז שחל בשבת (שהרי בכל פעם שת"ב חל בשבת חל באותה שנה גם י"ז בתמוז בשבת) – ראה שו"ת חת"ס חאו"ח סל"ג (הובא בלקו"ש שם הע' 8. וראה חידושי חת"ס מגילה ה, ב. שו"ת כת"ס או"ח סי' קא – נסמן גם בלקו"ש שם הע' 11 – בשמו), דשאני י"ז בתמוז שגם למחרתו – י"ח תמוז – הוא בימי בין המצרים משא"כ בת"ב שכשעבר היום ליכא אבלות. (וצ"ע, שהרי מדינא דגמ' ליכא שום חומרא בימי בין המצרים, ואילו לאחר ת"ב נחלקו תנאים, אם אסור כל השבת או כל החודש (תענית כט, ב), וכש"כ בעשירי שרובו של היכל נשרף בו (שם כט, א)). ובכ"מ ביארו שבת"ב התענית מחמת גוף היום, ולכן שייך שיידחה כשאנו ביארו, משא"כ בשאר צומות שהן מפני הצרות. ובסגנון אחר, שבת"ב י"ב גדר אבלות, ובדחיית האבלות (שאסורה מה"ת בשבת) נדחית גם התענית, אבל בי"ז בתמוז שהוא רק דין תענית, ניתן להידחות לאחר השבת. וראה בלבם של ישראל ח"א ע' שא, שב"ז בתמוז נקבע מחמת ביטול התמיד, ותמיד דוחה שבת. וראה עוד באו"א, באו"ש תעניות פ"ה ה"ו. מאסף תורה מציון דלקמן. ועוד. וראה ע"ד הרמז, בשפתי חכמים מגילה שם, ע"פ הידוע מספרים (ראה גם להלן בלוח בת"ב שחל בשבת) בטעם שרבי דוקא ביקש לעקור ת"ב, לפי שבת"ב נולד משיח, ורבי קאתי מבית דוד, והרגיש שכבר נולד בן דוד, ומיושב מה שלא אמר כן בי"ז בתמוז. אבל בלקו"ש שם הע' 8, כפתגם אדמו"ר מהר"ש, דכש"כ הוא מת"ב, דהרי בנוגע לת"ב אמר ר"י שאלמלי ה' באותו הדור ה' קובעו בעשירי מפני שרובו של היכל נשרף בו, משא"כ בדחיית שבעה עשר בתמוז ל"ח תמוז דקיל טפי. ואכן בשפ"א מגילה שם, דלרבותא קאמר שרצה לעקור אפי' בת"ב. וכ"ה גם בשפתי חכמים שם (בת"י ה"ב) שנקט ת"ב המאוחר לפי שהוא חמור. (ובמאסף תורה מציון שנה ו' ח' ד ס"ד יתר על כן, שעל י"ז בתמוז הודו לו

התענית ממעטת בחומר התענית, ונותנת מקום לדחייתו לגמרי. (וע"ד, מה שצ"ל תחילה הענין דאתכפאי ועי"ז – אתהפכא). ונתבאר במעלת בקיעות שנה זו, שרק תענית שבעה עשר בתמוז נדחה, אבל אינו מבטל הענין – הפנימיות של התענית – שיום זה הוא "יום רצון לה". ואדרבה, שהרי יום השבת מצ"ע הוא יום ועת רצון – "חמדת ימים אותו קראת". וה"ז בבחינת "מקדים רפואה למכה", ומעין והכנה והקדמה ונתינת כח לדחייתו לגמרי לעתיד לבוא – "יום שכולו שבת ומנוחה", כשיתגלה רק ה"טוב" שבי"ז ("טוב") תמוז, ויהפך ליום שמחה ויום טוב²⁰.

שהחינו: נחלקו הפוסקים האם יש ליזהר מלומר שהחינו גם בשבת זו. בספר המנהגים חב"ד²¹: "מנהג י"ז בתמוז שחל להיות בשבת ונדחה – לא שמעתי"²².

בית הבחירה: "צריך עיון בנוגע להתחלת הלימוד בעניני בית הבחירה בי"ז בתמוז שחל בשבת – האם השבת דוחה את כללות הזמן דבין המצרים, והתחלת בין המצרים בקיעות כזו היא ביום ראשון, או שהשבת דוחה רק את הצום, והענינים הבלתי רצויים דבין המצרים"²³.

"בהאכילה ושת"י ביום התענית שחל בשבת, שמצוה "לענגו בעונג אכילה ושת"י", "דגים גדולים . . בשר ויין", "תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם" (בשר שמן ויין ישן) – שבזה מודגש לא רק **שלילת העינוי** דהעדר האכילה ושת"י, הענין הבלתי-רצוי דיום התענית, אלא גם (ובעיקר) **השמחה והתענוג** שבאכילת בשר שמן ושת"י יין ישן (שאולי י"ל שביום התענית שחל בשבת צריך להוסיף בזה יותר

גם חכמים. ותמוז, שהרי לא קייל"ן הכי. וראה שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סל"א-לב, ושו"ת ווארשא ח"א סמ"ד, הובאו בלקו"ש שם). ובין השיטין בשו"ת חת"ס שם, שי"ל שקידשו ע"פ הראי, וא"כ אינו מוכרח שחל י"ז בתמוז בשבת. וצ"ע שנראה דלא ניחא לי ליישב בהכי, וכלשונו במוסגר "אם לא שקידש ע"פ הראי", שהרי בפשטות אכן כ"ה שעדיין קידשו ע"פ הראי (כמפורש בר"ה כה, א בנוגע לרבי. וראה גם בשו"ת מהר"ל סי' קנח ושו"ת תה"ד ח"א סי' קכו שכ"כ לענין הנהגת רבי בתענית ע"פ שחל בשבת. ויש שכתבו שרבי לשיטתו גם בזה שהואיל ונדחה ידחה. ולהעיר ממאחז"ל (שבת קיג, ב) ותותר בימי רבי. וראה בשיחת ש"פ נצו"י תשמ"מ. סה"ש תשנ"ב ס"ע 437). ובאמת, ברשב"א וריטב"א שם, וכן בתוה"א לרמב"ן שער האבל ענין אבלות ישנה, כתבו שבימי רבי היו פטורים בתענית בי"ז בתמוז, שה"ל עת שלום. (וברמב"ן שם מפרש שרחץ בי"ז תמוז להורות שא"צ להתענות. ועיי"ש דליכא לפרושי שרחץ והתענה בו, שהרי אפי' ת"ב ביקש לעקור, וכש"כ י"ז בתמוז. ונראה דקאי לקס"ד שבגמ' שביקש לעקור גם בת"ב בזמנו, שאם למסקנת הגמ' דמיירי כש"ב חל בשבת, סרה הוכחתו מת"ב שחל בשבת לי"ז בתמוז בזמנו, דת"ב נדחה קיל טפי). וראה ביהגר"א סתק"נ ס"ב. העמק שאלה לשאלות שאילתא קנח סק"א. וראה גם בשפ"א שם בין הדברים. וכ"כ ליישב בלקו"ש ח"ח ע' 255 בשוה"ג להע' 30. ואיכא לפרושי נמי שמה שרחץ שם בתמוז – היינו כ"כ שחל בשבת, והכוונה למחרתו, והראה בכך שא"צ להתענות. וראה הגהות יעב"ץ מגילה שם. אבל בראשונים לא פי' כן.

20 ראה לקו"ש ח"ח ע' 388 ואילך, חל"ג ע' 156 ואילך. שיחת י"ב תמוז תשכ"ד, ש"פ בלק תשכ"ה, תשכ"ח, תש"ל, תשמ"ח, תנש"א. ועוד.

21 ע' 46 הערה 7.

22 במג"א או"ח סי' תקנא סקמ"ב מיקל בזה. ויש שחלקו עליו. (ובפרט לפי דעת האריז"ל). ויש מקילים רק בליל ש"ק מטעם ס"ס. וראה הדעות בזה בשדי חמד אסיפת דינים (ח"ד [במהדורת קה"ת]) מערכת בין המצרים סי' א ובפאת השדה שם (ח"ח) – נסמן בלקו"ש ח"ח ע' 388 הערה 67 ובס' המנהגים שם.

ולהעיר שי"א (זכל"א, הובא בשד"ח שם, וכן היעב"ץ בסידורו ובמור וקציעה או"ח סתקנ"א) ששבת זו חמורה משאר השבתות שבבין המצרים.

ולהעיר מהשקו"ט בנוגע לכללות הענין דבין המצרים בקיעות כזו, ראה בהערה הבאה. וראה שיחת ש"פ בלק תשל"א.

23 משיחת ש"פ בלק תנש"א (סה"ש ע' 691). וראה שם הערה 92. ובמודעה מטעם צא"ח שי"ל בשנה הנ"ל, נכתב (ע"פ הוראה) "אנהויבנדיק זונטיק ח"י תמוז" (ראה יומן "אראנו נפלאות" ע' 180. וצילום שם ע' 181).

וראה גם שיחת ש"פ בלק תשמ"ה שאין מקום ללמוד בשבת זו. אבל בשיחת ש"פ בלק תשמ"ח (סה"ש ע' 535 הע' 108) להתחיל מיום הש"ק.

מבכל שבתות השנה, כדי לשלול הקס"ד של מיעוט בזה בגלל יום התענית)²⁴. בנוגע למעלת השבתות שבבין המצרים, ושיש להזהר מאבלות – ראה להלן בשבת פרשת פינחס. פרקי אבות פרק ו'²⁵. מוצאי שבת קודש בשעה 9:14.

הלכות בין המצרים

יהפכו²⁶ ימים אלו לששון ולשמחה

כיון שבשבעה עשר בתמוז התחילו צרות החורבן, לכן נוהגין קצת אבלות מיום זה עד אחר תשעה באב. ובעוה"ר כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב בימיו. ואם יתבונן בזה יקרע סגור לבבו. בר"ד משיחת י"ב תמוז תשד"מ (מסרט הקלטה):

דער ראגאטשאווער טענה'ט, אז דער ענין פון בנין בית המקדש און חורבן בית המקדש, איז חורבן בית המקדש – איז דאס א **דבר נמשך**. ס'איז ניט דער פשט אז דער בית המקדש איז חרב געווארן מיט קארגע צוויי טויזנט יאר צוריק, און פון דעמאלט האט מען אן **אבילות ישרה [ישנה]**, וואס דערפאר אז ס'קומט תשעה באב און די דריי וואכן, וכיוצא בזה בכל יום – זאגט מען "ותחזינה עינינו" און מ'איז מתפלל על הגאולה וכו' אויף א זאך וואס האט געטראפן מיט העכער נייצן הונדערט יאר צוריק – זאגט ער: ניין! דער חורבן בית המקדש איז דאס **בכל יום יום**, במילא איז דערפון פארשטאנדיק ווי אזוי ס'דארף זיין די געשריי "עד מתי" בכל יום ויום! און ער זאגט אז דאס איז גאר א בפרוש'ער ירושלמי: עס שטייט אין ירושלמי אז "כל מי שלא נבנה בית המקדש בזמנו", איז **כאילו חרב** בית המקדש בזמנו!" ס'איז דורכגעגאנגען נייצן הונדערט יאר, מיט נאך יארן לאחרי זה. וויבאלד אז ביום חמישי פרשה פינחס [תאריך אמירת השיחה] און ס'איז שוין לאחרי תפילת מעריב, ולא נבנה בית המקדש – דארף מען וויסן זיין, אז עס דארף זיין דער געשריי אויף דער גאולה **כאילו חרב ביום חמישי פרשה פינחס!** . און וויבאלד אז אידן האבן **נעכטן** געשריען "עד מתי", און **אייער-נעכטן** געשריען "עד מתי", און **כל הימים שלפני זה** געשריען "עד מתי", דערנאך רחמנא ליצלן חרב בית המקדש, היינט אינדערפרי אדער היינט בייטאג – איז **דערפון פארשטאנדיק ווי אזוי עס דארף זיין דער געשריי "עד מתי" איצטער!** וכאמור – דאס איז ניט אן ענין פון א פשט'ל. דאס איז א הלכה אין תורה, אז אין תורה שטייט "מי שלא נבנה בית המקדש בימיו" איז כאילו כך וכך. שטעלט מען זיך פאר, בשעת וואס נשרף בית המקדש, און דערביי שטייט א איד, וואס איז א **הארטער** איד, א שטיינער איד, מיט א "לב האבן" און זעט ווי אזוי ס'איז חרב בית המקדש בימיו – וואלט ער דאך

(24) משיחת ש"פ בלק תנש"א (סה"ש ע' 684).

(25) ראה לעיל בש"פ חוקת בהערה שנהוג להחמיר שלא לבטא האזכרות שבפסוקים בשעת הלימוד כשאינו פסוק שלם. ובפרק זה – במשנה י פסוק "עד יעבור" ופסוק "מכון לשבתך" אינם בשלימות.

(26) בטעם שקובעים דיני אבלות לפני תשעה באב, אף ש"אחכה לו בכל יום שיבוא" ומקוים שת"ב יתבטל – ראה יחית ש"פ פינחס תשל"א.

געקערט א וועלט! זאגט תורת אמת און תורת חיים, הוראה בחיים [כ"ק אדמו"ר שליט"א צעק בקול]: קער א וועלט היינט!²⁷

בלקוטי שיחות²⁸: בשעת עס דערנענטערן זיך די טעג פון בין המצרים און א איד הויבט זיך אן אריינטראכטן ווי גרויס ס'איז די פינסטערניש פון זמן הגלות בכלל און פונעם זמן פון עקבתא דמשיחא בפרט, קען ער דאך, ר"ל, אריינפאלן אין מצב פון יאוש, ניט וויסנדיק ווי אזוי ער וועט קענען בייקומען די אלע שוועריקייטן. ער ווייס טאקע אז דורך (און פון) דער מאטערניש און יסורים אין זמן הגלות וועט **דערנאך** ארויסקומען אן עילוי בשעת דער גאולה; אבער **איצט** געפינט ער זיך דאך פארט אין אזא פינסטערן און ביטערן גלות - ווי קען ער **איצט** בייקומען די אלע שוועריקייטן? איז אויף דעם די הוראה, וואס לערנט און איז מעודד, אז אדרבה דוקא אין **דעם** דור, דרא דעקבתא דמשיחא, האט מען דעם גילוי פון פנימיות התורה וואס האט **מגלה** און מפרסם געווען דעם תוכן פנימי פון די טעג - אז אין זיי איז דא דער תוקף האהבה פון דעם אויבערשטן צו אידן; און אלס הקדמה צו די טעג האט מען דעם חג הגאולה פון י"ב בי"ג תמוז, וואס האט באוויזן ווי מען קען אין **דעם** זמן הגלות גופא ארויסברענגען אט דעם עילוי פנימי **בגילוי** (באופן אז ס'ווערט בטל דער העלם והסתר אויך אין חיצוניות); און דאס איז מעודד און מחזק אידן צו קאכן זיך אין די טעג איז דעם **פנימיות'דיקן** תוכן פון גלות, ועל אחת כו"כ אז ער זאל ניט באוויקט ווערן פון דער ביטערקייט און אראפגעפאלנקייט פון מצב הגלות - [ער מוז היטן אלע דיני אבלות וכו'] פון בין המצרים, ווי עס מאנט זיך ע"פ שו"ע, אין אלע פרטים, אבער ער געפינט עצות ע"פ **התורה** צו טאן אין עניני שמחה אויך אין די טעג - לדוגמא: דורך מאכן א סיום מסכת וואס ווערט א "יומא טבא לרבנן" אויך אין די טעג (ביז אז מ'קען עסן א סעודה של בשר ווען מ'מאכט א סיום מסכת אין די ט' ימים); אדער בכלל קאכן זיך נאך מער אין לימוד התורה וואס איז משמחי לב, ובפרט אין דעם לימוד פון הל' בית הבחירה וכו' (וועגן בנין ביהמ"ק וכיו"ב) וואס דורך דעם לימוד בתורה אין עניני "צורת הבית" איז "אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית"] וואס די הנהגה ברענגט ארויס לידי גילוי די פנימיות פון בין המצרים - ווי זיי וועלן זיין לעתיד לבא - אז יהפכו ימים אלו "לששון ולשמחה ולמועדים טובים".

בנוגע צום זמן פון חורבן ביהמ"ק: מצד אחד איז דעמאלט דער חיוב על פי תורה פון "מתאבל על ירושלים", פון דער צווייטער זייט איז דוקא בין המצרים דער זמן וואס פארלאנגט א התחזקות מיוחדת אויף ניט אראפפאלן ביאוש פון גלות ח", וויסן, כסיום וחותרם הפטורת פ' מסעי אז מעתה קראת לי אבי אלוף נעורי אתה, ומה טוב - אויף מעודד זיין זיך און אידן בכלל אין דעם חושך כפול ומכופל פון עקבתא דמשיחא און דערצו נאך בבין המצרים - דורך דעם חיזוק ב"אחכה לו בכל יום שיבוא" און לערנען און עוסק זיין זיך אין "צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו וכל צורתו ואת כל חוקותיו"²⁹.

(27) ולהעיר מצ"ח חגיגה ה, א: נמצא גדולה יותר צרותנו מהדור שבשעת החורבן כי בימיהם ה' החורבן רק ביום א' וכו' ואנחנו מחזריבים המקדש בכל יום מחדש ואצלנו ראוי להיות חורבן ביהמ"ק אבלות חדשה לא אבלות ישנה כי בכל יום נחרב מחדש. וראה עד"ז בצל"ח סוכה כט, א.

(28) ח"ח ע' 316.

(29) שם ע' 411.

בר"ד משיחת ש"פ מסעי תשד"מ: כאשר נמצאים בזמן דבין המצרים, יש להוסיף בכל עניני תורה ומצוותי' באופן של "שטורעם", כולל – "שטורעם" מיוחד בענין השמחה. ובודאי אין הכוונה ל"שמחה מעושה" ש"צובט את לחיו" כדי שיחשבו שהוא שמח, ועאכו"כ כאשר עושה תנועה של מחיאת כפיים, אלא שמחה אמיתית שחודרת ברגש הלב. ומטעם זה משתדלים לנצל כל הזדמנות כדי לערוך התוועדות בזמן דבין המצרים – שמחה אצל המתוועדים ושמחה למעלה, מכיון שע"י ההוספה בשמחה ממעטים ומבטלים את כל הענינים הבלתי רצויים דבין המצרים, ועד שפועלים את ענין הנחמה, נחמה בכפליים בפועל ממש.

בר"ד משיחת ש"פ מסעי תשמ"א: בשעת עס קומט עקבתא דמשיחא, און אין עקבתא דמשיחא גופא – בין המצרים כו' – דארף מען טאן אין די ענינים פון הפצת היהדות, הפצת המעיונות, די מבצעים, וואס זיי במיוחד אטאקירן דעם גלות. און אע"פ אז ער האט אנדערע עניני תורה ומצוות – זיינען דאס די ענינים שהזמן גרמא. און אפילו אויב ער איז פארנומען מיט התבוננות ניט (נאר) אין גדלות האל, נאר אין שפלות האדם, וואס דאס איז אתכפיה און אתהפכא, ער קומט צו צו דער הכרה אז ער איז א בר"ד גלייך מיט אלעמען – אעפ"כ דארף זיין דער "חדוה תקיעא בליבאי מסטרא דא", און ער דארף גיין טאן און מפיץ זיין "פקודי ה' ישרים משמחי לב", וואס דאס מיינט מצוות, כפירוש הפשוט שבזה, און ווי דער רמב"ם שרייבט אז עס דארף זיין "עבדו את ה' בשמחה". בשעת מ'גייט אין גאס אין די טעג און מ'רעדט מיט א אידן, איז אמת טאקע איצטער טאר מען ניט מאכן קיין חתונות און ניט טאן אנדערע עניני שמחה – דארף ער אבער ניט זיין פאכמורעט און אומעטיק, ווארום אין אזא אופן וועט ער ניט קענען פועל זיין. ווי מ'זעט דא אין ארצות הברית, וואו מ'וויל אז יעדער זאך זאל געטאן ווערן "סמיילינג", און דוקא דעמולט ווערט נתקבל, אנדערש האט דאס צו יענעם קיין שייכות ניט. עס קען טאקע זיין א ריכטיקע זאך ע"פ שכל, בשעת אבער מ'זאגט דאס ניט אין אזא אופן – איז ניט דאס איז ער אויסן, ס'איז ניט אין ד' אמות שלו, און "אזלת לקרתא הלך בנימוס"!³⁰ ובפרט אז דאס איז ניט (נאר) דער נימוס פון דער "קרתא", עס איז דער נימוס פון דעם אויבערשטן וואס "עוז וחדוה במקומו". איז בשעת ער לייגט תפילין מיט א אידן – דארף ער זיין בשמחה גדולה, דערפון וואס ער האט ביי יענעם אויפגעטאן דעם "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". און ווי די גמרא דערציילט וועגן אן אמורא וואס "בדח טובא", האט מען ביי אים געפרעגט: עס שטייט דאך "בכל עצב הי' מותר [און דוקא "אז ימלא שחוק פיננו"]?! האט ער געענטפערט "אנא תפילין מנחנא". די הנחת תפילין האט אים גורם געווען צו "בדח טובא". עאכו"כ אז מ'לייגט תפילין מיט א צווייטן, ועאכו"כ אז מ'לייגט תפילין מיט איינעם וואס דורך איין מאל לייגן תפילין נעמט מען אים ארויס פון דעם סוג פון "קרקפתא דלא מנח תפילין", וואס דורך דעם דווקא טוט מען אויף אז יש לו חלק לעולם הבא, כמבואר אין פוסקים, און אזוי דארף ער זיין בשמחה אויך בא דער הפצה פון אלע עניני תורה ומצוות, און אזוי דארף ער זיין בשמחה אויך בא דער הפצה פון אלע עניני תורה ומצוות.

באור התורה³⁰: משל המלך כשהוא בדרך אפשר להשיגו לדבר עמו בקל יותר מכשהוא בביתו דמאן חשוב ומאן ספון, ועד"ז פ' העבודת ישראל³¹ בשם הה"מ נ"ע פ' "כל רודפיה" להשיג גילוי אלקות, "השיגוה" דוקא "בין המצרים", כמשל הנ"ל³².

(30) וישב ח"ה ע' תתק.

(31) פ' מסעי. וראה שם לקוטים למס' אבות פ"ב מי"ד. פ"ד מ"ז. ותוכן הדברים דומה מאד למשל "מלך בשדה" שבלקוטי תורה.

(32) וראה בליקוט מענות קודש תשמ"ה ס"ע 110 ואילך.

ליקוט שיחות קודש בענין מעלת ימי בין המצרים

בכמה שיחות קודש, רבו מלספור, מבואר במעלת ימי בין המצרים, שלמרות שבחיצוניות נראים כימי מיצר ופרענות ח"ו, והוא זמן של העדר השמחה, ועד שיש דיני אבילות, פשוט שאינו ענין לעצבות ונפילת הרוח ח"ו. ואדרבה, הכוונה בהירידה היא לצורך עלי', וכשהירידה שלא בערך – עלי' שלא בערך. ויתירה מזו, שהפנימיות ואמיתיות דימים אלו גופא הוא טוב נעלה ביותר, העלי' שבזה. ומה שהוא בהעלם – לפי שהוא מחסדים המכוסים, טוב הנעלם, שבשרשו הוא נעלה יותר מטוב הגלוי. וכפי שהוא בתורה "האמורים בפרשה", ולא במציאות העולם למטה, ה"ו אך ורק טוב. וע"י עבודת בין המצרים, "מן המיצר קראתי", במיצר הגלות, "נמשך מלמעלה ממיצר העליון דלית מחשבה תפיסא ב' כלל". ובזמן הגאולה יתגלה הטוב למטה ממש במציאות העולם, כיתרון האור מתוך החושך, "ענני במרחב י"ה", מרחב העצמי, שאז יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, ועד שמחה שלא בערך לשאר ימי שמחה. וכשחושבים ומדברים אודות שלושת השבועות בהתאם לאמיתיות ופנימיות הענינים (כפי שיהי' בגלוי לבוא) – אזי במקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא, היינו שנהפכים לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

והתנוצצות וטעימה מזה ישנה כבר בזמן הגלות, ובפרט בדורות האחרונים, ובסמיכות לביאת המשיח, שאז נתגלה ענין של שמחה וגאולה בחודש תמוז, חג הגאולה י"ב-ג תמוז, ועד שהוא "חודש הגאולה", שדבר זה נראה בגלוי עוד לפני התחלת ימי בין המצרים – בכדי שמלכתחילה נדע ענינים הפנימי של ימים אלו. וככל שמתקרבים לגאולה האמיתית והשלימה פוחת והולך הרגש החורבן והגלות שבימים אלו, ומוסיף והולך ההרגש ההכנה לגאולה, הטוב שבימי בין המצרים, וכיון שנמצאים בסמיכות ממש לגאולה האמיתית והשלימה נרגש ומודגש ביותר וביותר הטוב דבין המצרים, שע"ז באים להעילוי והשלימות דגאולה האמיתית והשלימה. וכשעומדים על סף הגאולה שבאה תיכף ומיד ממש, מודגש רק הטוב דבין המצרים.

ומודגש בהתחלתו, י"ז בתמוז, בגימטריא "טוב", כיון שהוא "יום רצון לה'", ובדברים שאירעו בו, והראשון שבהם – בזמן ובתוכן – שבירת הלוחות, שאף שהוא ענין בלתי רצוי, יש בזה ענין טוב, ואדרבה – טוב נעלה ביותר, שע"ז ניתנו לוחות שניות, כפליים לתושי', ועד – עלמות אין מספר, באופן דאין סוף. וכן גם בסופם, בתשעה באב, שבו נולד משיח, התגברות מזלו של משיח צדקנו, ברגע החורבן.

ונתבאר גם הרמז והשייכות לפרשיות השבוע (מטות, מסעי, ודברים) שמדובר בהם בענינים השייכים לגאולה, כיבוש וירושת וחלוקת הארץ (כולל ג' ארצות, קיני קניזי וקדמוני שעתידין להיות ירושה לעתיד). וגם בפרשת פינחס – פינחס זה אליהו, מבשר הגאולה, ותוכנו – מנין בנ"י ורומז גם למנין העשירי לעת"ל, חלוקת הארץ כנ"ל, ענין הקרבנות (וקרבנות המועדים בפרט, שרומז גם על הפיכת הצומות למועדים טובים. [ולפנ"ז³³ – פרשת בלק, שבה נתפרש בתורה ע"ד ביאת המשיח].

וגם במספר השבועות, "שלושת השבועות", "בתלתא זימני הוי חזקה", הן חזקה בענייני קדושה, והן שע"י הירידה בדרגת שלשה, כאילו ישנה קביעות חזקה ותוקף, נעשית עלי' שלא בערך לגמרי, שהתוכן הפנימי דבין המצרים הוא בנין בית המקדש

33) ובשיחת ש"פ בלק תנש"א (כקביעות ש"ז): "כי גם כשקורין פרשת בלק בשבת שחל בו י"ז תמוז, נדחה התחלת "בין המצרים" ("צום הרביעי") ליום ראשון שלאחרי השבת ששייך לפרשת פינחס".

השלישי, שכל מטרת הירידה והחורבן בכדי להגיע לעלי' דבית המקדש השלישי, בית נצחי, "בנינו דקוב"ה", שהוא לא בערך לבית הראשון והשני. וכן מספר "שלשת השבועות" מכוון כנגד "שלשה רגלים" (ועד"ז, ג' השבתות שבבין המצרים – כנגד "שלשה רגלים"). וכמו כן במספר הימים, כ"א יום, שסימנם "א"ך טוב" היינו שכל ימי בין המצרים הם באופן ד"א"ך טוב". ומכוון למספר ימי המועדים, כ"א ימים³⁴, שבזה מודגשת הנתנית כח להפיכת כ"א ימי בין המצרים לימים טובים ולמועדים. והוא מספר הימים גדול שקדים, שממהר להוציא פרח קודם לכל פרי, הזריזות ומהירות בתגבורת גדולה לבטל המניעות ועיכובים דגלות, ובפרטיות: שקדים מתוקים שבקטנותם הם מרים, ובגמר בישולם (בכ"א ימי בישול) מהתפכים למתוקים, שתוכן ימי בין המצרים להפכם לימי ששון ושמחה, ימים מתוקים ושמחים.

דיני בין המצרים מתחילים במוצאי ש"ק ליל י"ח תמוז³⁵.

תספורת

נוהגין שאין מסתפרין בימים אלו לא שערות הראש ולא כל שער שבגופו, הן אנשים והן נשים³⁶. ואסור לגדולים לספר את הקטנים.

ובכלל זה, מריטת גבות, קציצת השפם וכל כיוצא בזה ואפילו של בית הסתרים. אבל השפם כל שמעכב את האכילה³⁷ מותר לקצוץ.

מי שיש לו בלורית מותר ומצוה לגלחה ואפילו בבין המצרים³⁸.

קטן שהגיע לגיל שלש שנים בימי בין המצרים: הנה, גזיזת השערות יש לדחותה לאחור בין המצרים. והיינו, בעשירי באב אחר חצות היום [ובקביעות שנה זו ש"ת"ב נדחה, במוצאי הצום]. אבל מה שנהגו להדר כו' [להרגיל את התינוק בענין נשיאת ט"ק וברכות השחר וברהמ"ז וק"ש שעל המטה] יש להתחיל מיום מלאות ג' שנים³⁹.

מותר לקצר ולתקן פאה נכרית בימים אלו עד ראש חודש שאינה בכלל תספורת (ראה לקמן דיני תשעת הימים).

שידוכין ונישואין

מותר לבוא בקשרי שידוכים ולעשות "ווארט" ("לחיים") בימים אלו. אמנם, בתשעת הימים, מר"ח מנ"א ואילך, לא יעשו סעודה, רק מיני מרקחת.

אין עושים נישואין – אפילו בלא סעודה – בימים אלו, ואפילו מי שלא קיים פריה ורביה.

אף המחזיר גרושתו לא יחזור בימים אלו משום דלא מסמנא מילתא.

מותר לעשות סעודת שבע ברכות בימים אלו ללא ריקודים ומחולות וכלי זמר.

(34) באופן החשבון – ראה סה"ש תש"נ ח"ב ע' 567 הע' 40 ובשוה"ג. וראה שיחת ט"ו תמוז תשמ"ב.

(35) בקביעות ש"ז. [בשאר השנים – ראה שו"ת באתרא דרב סי' ט"ז צב].

(36) אבל יש להתיר לאשה להסתפר מטעמי צניעות או חשש חציצה (ואפילו לצורך טבילה לאחר ת"ב, כיון שנוהגין שלא לגלח ג' ימים קודם הטבילה) וכן ליטול שער הגוף כדי שלא תתגנה על בעלה או לצורך שידוכים (ואפילו בתשעת הימים).

(37) וה"ה למוהל כל שמעכב המציצה מותר.

(38) ראה אצלנו בהלכה יומית אות רמג.

(39) וראה אצלנו שו"ת באתרא דרב סי' יג' קיד.

שהחיינו

טוב ליהזר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש. וממילא לא יאכל הפרי⁴⁰ ולא ילבש הבגד. ומנהגנו שאין מברכים שהחיינו בבין המצרים, ואפילו בשבת (וה"ה בר"ח⁴¹).

נוהגים איסור שלא לקנות או ללבוש מלבושים חדשים חשובים בימים אלו⁴². בגדים שאינם חשובים כל כך, מותר לקנותם וללבושם מי"ז בתמוז עד ראש חודש (ולא עד בכלל)⁴³, כגון: בגדים תחתונים, גרביים, ומנעלים חדשים. גם מותר לקנות וללבוש טלית קטן⁴⁴. כמו כן, מותר לקנות משקפיים (באם אינו לתענוג). מי שנולדה לו בת, מברך שהחיינו בפעם הראשונה שרואה אותה⁴⁵, אף בבין המצרים⁴⁶.

וכן בפדיון הבן מברך שהחיינו ואפילו בבין המצרים, שלא יחמיץ המצוה. מותר לברך הטוב והמטיב בימים אלו.

ריקודים, מחולות, וכלי זמר

אסור לעשות ריקודים ומחולות מי"ז בתמוז ואילך.

אין לנגן⁴⁷ ואפילו לשמוע כלי זמר, ואפילו מוקלטת⁴⁸.

יש שהקילו בשירה בפה מוקלטת. אמנם, לדעת הרבה פוסקים הרי זה בכלל כלי זמר. וכל שכן, שיש להימנע מלשמוע הקלטות של שירה בפה הנשמע ככלי זמר (המכונה "אקאפעלע")⁴⁹.

יש מקום להתיר לשמוע ניגונים איטיים המושרים ע"י בעל מנגן עם קצת

40) אשה מעוברת מותרת לאכול פרי חדש בלא שהחיינו דשמה תתאוה ויגרום נזק לה ולולד. וה"ה חולה.

41) כ"ה בשו"ע האר"י הלכות בין המצרים סעיף א.

42) ובמקום צורך (כגון לכבוד הבריות או כבוד שבת) – יש להתיר (לפני ר"ח), ויש להשתדל לקנות בהקפה, היינו שיגמור לשלם לאחרית ת"ב – ראה בכ"ז בשו"ת באתרא דרב סי' טו'תקסא.

43) משנ"ב סתקנ"א סקמ"ה.

44) שו"ת באתרא דרב סי' ט'תתצא.

45) סדר ברה"נ פ"ב סי"ב.

ולהעיר: יש הטוענים שמנהג חסידים לא לברך. וכמדומה גם הגרמ"ש ע"ה אשכנזי מסר כן בשם הגרש"ז ע"ה גארעליק. אבל לענ"ד לקבוע מנהג חסידים ובפרט כמנוגד לדברי הפוסקים ואדה"ז בכללם זקוק למקור יותר יציב, והיינו דברי רבותינו נשיאנו או מסורת ברורה ונהוגה אצל כולם. ולולא דמסתפינא, אמינא שמנהג חסידים הנ"ל כבר הביאו אדה"ז בלוח ברכת הנהנין שרבים טועים שלא לברך ברכות אלו, וד"ל.

46) ראה שו"ע או"ח סתקנ"א, סי"ז. רמ"א שם. ולהדיא כתב כן בשי' יעב"ץ דיני ביהמ"צ סק"ח, ברואה חבירו בביהמ"צ. וראה גם דעת"ש שם. ופשוט שא"צ לדחות דאיתת בתו – ראה לפאר ולברך ע' קג. וכו"כ כמה אחרוני זמננו. 47) מי שפרנסה שלו בכלי זמר, מותר לומר בבית אינו יהודי בכדי פרנסתו עד ראש חדש, אבל מראש חדש עד אחר תשעה באב אסור.

48) וכדמוכח בכ"מ. ודנו הפוסקים במנגן אצל גוים, ולגבי לימוד חכמת המוזיקה ועוד. ולהעיר, שבכ"מ מצינו שמאז ומקדם נהגו להחמיר אפי' בשירה בפה. ובמקו"ח בקיצור הלכות סתקנ"א ס"א שאסור לשמוע קול זמרה דפומא אם לא בסעודת מצוה (אבל שם מיירי מר"ח מנ"א). והבו דלא לוסיף להקל גם בטייפ. וראה גם א"א מבוטשאטש סוסי' תקנב. שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סכ"א סק"ד. אול"צ סכ"ה ס"ב. יחו"ד ח"ו סל"ד. ובשו"ת מנח"י ח"א סי' קיא שהיא הלכה פסוקה באחרונים. ובמכ"ש ממה שהובא בפוסקים לגבי ימי הספירה. וראה גם לקמן בהערה בדיני טיולים בבין המצרים. [וראה המסופר בקובץ העו"ב גל' א'פח בשם הירל"ג. ולהעיר, שבגליון "טאלקס ענד טיילס" נז' כמ"פ ובפשיטות בדיני בין המצרים, והוגה מכ"ק אד"ש, ולאחרונה נתפרסם צילום כתי"ק גם לקטעים אלו].

49) ראה שו"ת באתרא דרב סי' ג'תתא.

"מנגינת רקע".

מותר וגם חובה לאדם לשמוע מוזיקה בשעת הנהיגה לזמן ארוך ובפרט במשך הלילה כדי שיהא עירני.

איסור שמיעת כלי זמר קיים גם במחנות קיץ. ובפרט שמטרת המחנה הוא לחנך הילדים עם יראת שמים. בקייטנות שיש צורך להרגיע הילדים הקטנים שלא הגיעו לחינוך, והמוזיקה אינה לשם שמחה, יש להקל להשמיע מוזיקה.

מי ששכר אומן ללמד את בניו חכמת המוזיקה, אם לומדים אומנות זה לפרנס עצמם יש להתיר ללמוד הלאה בבין המצרים מי"ז בתמוז עד ר"ח. אבל אם הלימוד אינו בכדי להתפרנס מזה, איכא איסורא⁵⁰.

נוהגים לאסור ריקודים ומחולות וכלי זמר אפילו בסעודת מצוה המתקיימת בימים אלו כמו בר מצוה, סיום מסכת, סעודת שבע ברכות וכדומה.

סיום והכנסת ס"ת בימים אלו: באגרות קודש (במענה לשאלה בענין זה) שיש להתעניין בדבר, האם אי אפשר לעשות בזמן מתאים יותר, ומגלגלין זכות ליום זכאי, ושם, שהסברא לעשות לאחר ר"ח מנחם אב מושללת.

ליזהר מסכנה, נסיעות וטיולים

הימים האלו עלולים לכל היזק ח"ו ולכן יש להיזהר מכל חשש סכנה.

צריך להיזהר מי"ז בתמוז עד ט' באב שלא לילך יחידי מסוף ד' שעות עד סוף ט' שעות. וכן יזהרו בימים אלו שלא לילך בין חמה לצל. וכל זה רק במקום תהו שאין בני אדם הולכים שם, מה שאין כן במקום שבני אדם הולכים שם אין חשש בזה⁵¹. יש למעט קצת בטיולים בימים אלו, אך אם הוא לצורך בריאות או כשנעשה כתמריץ ללימוד התורה וכדומה, בודאי אין לאסור⁵².

בלקוטי דיבורים⁵³: [אין ליובאוויטש] א צוויי חדשים אין זומער – פון משך שבועות ביז שבת נחמו – מיט א געוויסער הפסקה אין די דריי וואכען וועלכע זיינען באמת געווען טרויער טעג, דער הלכות ט"ב האט זיך אפגעהיט מיט אלע פרטי דינים – האט מען בין מנחה למערב א ביסעל שפאצירט איבערן מארק־פלאץ. פון פסח ביז שבועות איז קיינער ניט געגאנגען שפאצירן, נאר פון נאך שבועות ביז שבעה עשר בתמוז האט מען שפאצירט און גענאסען פון דער גוטער זומערדיקער לופט⁵⁴.

50) ובאמת, גם בכל השנה משהרב ביהמ"ק גזרו חז"ל שלא לנגן בכלי שיר.

51) אשל אברהם (בוטשאטש) סתקנ"א ס"ח.

52) ראה שו"ת באתרא דרב ס' תקע. וש"נ.

53) ח"א קטו, א.

54) אף שמדינתא מותר – ראה רמ"א או"ח סתקנ"ג ס"ב, ובהנהגות ברוך טעם לשם דמיירי בטיול לתענוג – אא"כ במטייל יחידי בין ד' לט' שעות ביום. ואולי יש לחלק בין מקום סכנה לשאר טיול, וכן גם בטיול שי"ב שמחה יתירה.

ולהעיר מדוגמתו, בס' משא חיים פלאגי בתחילתו אות ב, ע"ד תקנת בני מקומו איזמיר, "שעשו הסכמה ותקנה בכח תורתנו הקדושה שמיום שבעה עשר בתמוז עד אחר תשעה באב לא יוכל שום בר ישראל לטייל בנגות ופרדסים ועל שפת הים וכו' והעובר ע"ז מלבד שעובר על דברי רז"ל עוד בה וכו'". [והובא בשו"ת ח"ח פאת השדה מערכת ביהמ"צ ס"א אות י (א'תשסא, ג). ועיי"ש, ששקו"ט בכוננתו שם בהמשך דבריו "ולא ינגן שום ינגון" אם הכוונה לשירה בפה או בכלי זמר. ואכ"מ]. וראה שו"ת באתרא דרב שם.

מותר לשוט בבריכה או בים בימים אלו עד ר"ח אב, אבל יזהרו ביותר מכל חשש סכנה. והרבה נמנעין מלרחוץ בנהרות מפני הסכנה.

אם יש צורך לנסוע נסיעה ארוכה בימים אלו, כדאי ונכון שההכנות משמעותיות⁵⁵ לנסיעה יחלו לפני כן, כדי שיודגש שהנסיעה התחילה לפני שבעה עשר בתמוז.

טיפול רפואי

נכון – באם אפשר – לדחות טיפול רפואי מורכב עד אחרי תשעה באב⁵⁶, וכל העכבה לטובה. וכמובן, עדיף לפני חודש מנחם אב. ובאם הרופא ידחוק בדוקא את השעה, יש לעשות זה קודם שבת חזון⁵⁷.

מובן, שטיפול שיש בה משום פיקוח נפש יש לעשותו בהקדם ולא ידחה אותו כלל. מותר לעשות בימים אלו טיפולים רגילים שאינם מעמידים את האדם בסכנה, ובכלל זה טיפולי שיניים וכדומה.

יתנו מוסר בניחותא לבנים ולתלמידים, ולא יכו⁵⁸ התלמידים או הבנים כלל בימים אלו.

קניית בית, העברת דירה, ושיפוץ בית

אף שיש המחמירים שלא לקנות בית משום דלא מסמנא מילתא, אך מעיקר הדין מותר לקנות בית **דירה**, ובפרט במקום הפסד כשיש חשש שמא יקדמנו אחר (ואף בתשעת הימים מותר). כשרישום הדירה נעשית בפועל רק לאחר זמן (לאחר ת"ב) אין לחוש.

נוהגים שאין נכנסים לדירה חדשה בבין המצרים גם באופן שאינו צריך לומר שהחיינו⁵⁹. ונכון ליכנס לאחר חמשה עשר באב, ובאם אפשר בחודש אלול חודש הרחמים.

מותר להרחיב דירתו בימים אלו עד ר"ח.

יש נוהגים שאין מתחילין לבנות בבין המצרים משום דלא מסמנא מילתא, ואם התחיל מקודם רשאים לגמור⁶⁰. ומותר לעשות שיפוצים קלים. אבל אין נכון לצייר ביתו כל בין המצרים. ואם קצץ עם נכרי בקבלנות לצייר ביתו, הואיל וקצץ עמו והתחיל יגמור.

אין לעשות סעודת חנוכת הבית בימים אלו דלא מסמנא מילתא.

הוראות כ"ק אד"ש בקשר לימים אלה

א. להוסיף בהימים דבין המצרים הן ב"משפט" – לימוד התורה (ובפרט בלימוד

55) ובשיחות קודש תשכ"ה ח"ב ע' 230, "לארוז מזוודה או אפילו מספר ממחטות". ומפי השמועה שכן הורה לכ"ר.

56) ובמכ"ש מזה שאין להכות התלמידים מחשש סכנה (אף שיש לחלק). וכן הורה רבינו לכו"כ. וראה אג"ק חי"ט ע' שענו. חכ"ד ע' שנו. חכ"ו ע' שלו. לקו"ש חל"ו ע' 301. מענה בשלחן מנחם ח"ג ע' ג בהערה. וראה מבית לוי ביהמ"צ ע' יא. ועוד.

57) אג"ק חי"ט שם.

58) ע"ד הכאה בכלל – ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ו'שט.

59) ראה פרטי דינים אלו בשו"ת באתרא דרב סי' ו'תשז.

60) וראה שו"ת באתרא דרב טו'שפא.

ההלכות דבין המצרים⁶¹), והן ב"צדקה", וע"פ מש"נ "ציון במשפט תפדה ושבי' **בצדקה**".

ב. בהימים דבין המצרים גופא – להוסיף בהנ"ל מתקופה פרטית שבהם לתקופה שלאחרי' (עד ר"ח מנ"א, מר"ח מנ"א, שבוע שחל בו ת"ב⁶², ערב ת"ב, ות"ב).

ג. בער"ח מנחם אב להוסיף במיוחד בתורה, תפלה וצדקה. והצדקה – הוצאת ב' סעודות, ומה טוב – של ג' סעודות, ולהחליט ע"ד כל זה לפני בין המצרים. ואלה שלא הספיקו להחליט אז, להחליט עד"ו **בהקדם** לאח"ז ויפה רגע אחת קודם (ע"פ פס"ד שו"ע או"ח סקתע"א ס"ג)

ולהוסיף: מובן אשר אלה שלא עשו בפועל בכהנ"ל **ביומם** – כדאי להשלימם לאחר זה.

ד. להשתדל במיוחד – בכל המבצעים [מבצע: אהבת ישראל, חינוך, תורה, בית מלא ספרים (יבנה וחכמי'), תפלין, מזוזה, צדקה, נש"ק, כשרות האכילה, טהרת המשפחה].

בכמה שיחות קודש הובא ונתבאר, שכיון שהסיבה לחורבן בית המקדש והגלות היתה "מפני שהיתה בו שנאת חנם", ולכן התיקון צ"ל באותו ענין, לבטל הסיבה, והיינו – להוסיף באהבת ישראל ואחדות ישראל ובאופן של אהבת חנם, כולל תורה תפלה וצדקה בצבור, ובהבטל הסיבה בטלה המסובב. ובהדגשה והוספה – בימי בין המצרים. ובעמדנו על סף הגאולה, בודאי שכבר נתקנה סיבת הגלות, ולכן ההדגשה דאהבת ישראל היא בתור טעימה, ועד להתחלה, דהגאולה האמיתית והשלימה, הקשורה עם נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות, שמודגשת באחדותם של ישראל מצד בה' היחידה, שהיא ניצוץ מנשמתו של משיח, יחידה הכללית.

ללמוד במשך ימי בין המצרים בעניני בית הבחירה⁶³. לימוד זה שייך גם לנשים וטף⁶⁴.

בלקוטי שיחות⁶⁵: ולהעיר (אף שפשוט ומובן הוא) ועיקר הוא: כהנ"ל . . שהזמ"ג לפעולות אלו ולהתחלתן קודם התחלת ביהמ"צ וקודם (ובמשך) ט' הימים דתחלת מנ"א – הכוונה היא שזמנים הנ"ל דורשים כהנ"ל – בלשון הידוע – "בהעדפה וזהירות וזריזות יתרה ביתר שאת וביתר עז כפולה ומכופלת למעלה מעלה מבשאר זמנים", אבל אם מאיזו סיבה שתהי' עבר יום ראשון מזמנים הנ"ל או שני ימים וכו' ולא עשה – פשיטא שצ"ל עשי' נמצאה בכהנ"ל, ואדרבה צריך למלאות את אשר החסירי נוסף על עבודת היום ביומו. וי"ל שכיון שבנדו"ו, מקום להצטער ולהתחרט על אשר לא התחיל במועד הנ"ל – בתוקפה הוראת חז"ל: הי' רגיל לקרות דף א'

61 ראה שיחת ליל ר"ח מנ"א תשמ"ח – נעתק בתחילת הלוח.

62 וכן גם בשנה זו שת"ב חל בשבת – ראה שיחת ר"ח מנ"א תשמ"ח.

63 בתנ"ד: ספר יחזקאל פרק מ ואילך. במשנה וגמרא: מסכת תמיד ומדות, וברמב"ם הלכות בית הבחירה, ובהוספת הביאורים שנתבארו בתורת החסידות.

וראה שו"ת באתרא דרב סי' שסב כמה אופנים לקיים מצות בנין ביהמ"ק בזה"ו.

64 ראה שיחת ש"פ מטו"מ תשל"ו (שיחוק"ק ע' 496 ואילך). ושיחת ש"פ מטו"מ תשמ"מ (שיחוק"ק ע' 658 ואילך).

65 ח"י ג ע' 279.

יקרא ב' דפים כו' – לעשות בכהנ"ל בכפליים לתושי'.

אין די ימים שלפני (ערב ת"ב ות"ב) וואס דעמולט האט מען דאך די ברירה וואס מ'זאל לערנען, דארף מען לערנען הלכות הצריכות און די שיעורים קבועים וואס מ'האט, איז אויב מ'וועט וועלן מוסיף זיין אין לימוד פון די פרקים אין יחזקאל וואו ס'רעדט זיך תורת הבית ומוצאיו ומובאיו, און די מפרשים אויף די קאפיטלען, און דערנאך מסכת מדות מיט די מפרשים אויף מסכת מדות, ביז אויך אין יד החזקה משנה תורה להרמב"ם אין הלכות ביהב"ח מיט די מפרשים ע"ז – איז זיכער אז דער אויבערשטער איז מקיים הבטחתו, אז מעלה אני עליהם כאילו בבנינו הם עסוקים. און דאס ווערט די הכנה קרובה, אז ס'זאל זיין דער בנין ביהמ"ק השלישי במקומו, בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו⁶⁶.

כיון שעומדים על סף הגאולה שבאה תיכף ומיד ממש, מובן שלימוד הלכות בית הבחירה צריך להיות **באופן אחר לגמרי**: לכל לראש – שהלימוד הוא לא מצד התגברות רגש האבילות וההשתדלות לתקן החיסרון דחורבן ביהמ"ק, אלא מצד הכוסף וההשתוקקות למעלה והשלימות דביהמ"ק השלישי. . ועוד ועיקר – שהלימוד הוא מתוך ידיעה והכרה בוודאות גמורה שאין זה "הלכתא למשיחא", כי **אם הלכה למעשה בפועל ברגע שלאח"ז**, כיון ש"מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומושכלל (כבר עתה למעלה, ותיכף) יגלה ויבוא משמים" **ברגע כמימרא!**⁶⁷.

בר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תש"מ: בשעת ס'איז געקומען צו דער התחלה פון די דריי וואכן בשנה זה האב איך געווארט צו זעהן אויב מ'וועט רעדן וועגן דעם, און בפועל האב איך געזעהן אז מ'רעדט ניט וועגן דעם. דערנאך אז ס'איז געקומען צען טעג נאך שבעה עשר בתמוז, קוים עטליכע טעג פאר די ניין טעג – האט מען זיך געכאפט צו אריינשטעלן א מודעה וועגן דעם אין צייטונג! און ערשט דעמולט האט מען געפונען די ברייטקייט בא זיך צו שרייבן צו מיר דערשראקענערהייט, און פרעגן, צי ס'איז כדאי צו אויך לערנען הלכות בית הבחירה אויך בשנה זו – כאטש איך האב וועגן דעם ניט דערמאנט! איי איז די שאלה, אז מ'האט וועגן דערויף שוין דערמאנט די לעצטע פיר יאר, און מ'האט דערמאנט אז מ'זאל דאס מפרסם זיין בכל קצוי תבל, און אזוי האט מען טאקע געטאן, און ס'איז נתקבל געווארן בכמה מקומות, און איך האב דאס געזאגט ניט אין אן אופן פון "גזירה גזרתי חקה חקקתי", נאר איך האב אויך געגעבן א טעם לזה, וואס דער טעם איז שייך בכל שנה ושנה בזמנים אלו, אויך בשנה זו. און וויבאלד אז מ'האט עס געטאן דריי יאר – מוז מען דאס טאן אויך ווייטער, ווי דער דין איז אז אויב איינער טוט א זאך דריי מאל, און ער זאגט ניט קיין בלי נדר, דארף ער דאס ווייטער ממשיך זיין טאן, און ס'איז זיכער אז בשנים שעברו האט מען ניט געזאגט קיין בלי נדר בשעת מ'האט געלערנט הלכות בית הבחירה, וויבאלד אז איך האב ניט דערמאנט אז מ'זאל אזוי טאן – איז דאך דערפאר א זיכערע זאך אז מ'דארף דאס טאן אויך בשנה זו! און ניט קוקנדיק אויף די אלע זאכן – פרעגט מען בא מיר א שאלה צי מ'דארף לערנען הלכות ביהב"ח אויך בשנה זו – צי דען דארף מען יעדער זאך דערמאנען נאכאמאל און נאכאמאל?! ויה"ר אז וויבאלד מ'האט זיך עכ"פ איצטער געכאפט און אריינגעשטעלט די מודעה אין צייטונג – זאל מען מקיים זיין מכאן

(66) משיחת אור ליום ועש"פ פ' מטו"מ מבה"ח מנ"א כ"ד תמוז התשל"ו (שיח"ק ע' 485).

(67) שיחת ש"פ בלק תנש"א ס"ט.

ולחבא דאס וואס שטייט אין דער מודעה, אז מ'זאל לערנען הלכות ביהמ"ח אין די קומענדיקע טעג, ובפרט אין די ניין טעג, ובפרט בשבוע שחל בו תשעה באב ובפרט בערב תשעה באב עצמו. און זיכער דארף מען דאס לערנען היינט, ווארום משיח איז דאך היינט נאך ניט געקומען, ועד"ז אויב משיח וועט ח"ו ניט קומען מארגן, וועט מען עם דארפן לערנען אויך מארגן.

און אפילו נאך דעם וואס משיח וועט קומען וועט מען אויך דארפן לערנען הלכות בית הבחירה – ווארום כאטש אז משיח וועט בויען דעם ביהמ"ק – איז אבער יעדער איד וועט קענען אפשר צוגעבן א פרט ווי צו בויען דעם ביהמ"ק ע"פ ווי עס שטייט אין הלכות בית הבחירה להרמב"ם, ביז – אז בשעת משיח וועט אויפבויען דעם ביהמ"ק, און אין איין פרט וועט דארטן ניט זיין ווי עס שטייט אין הלכות ביהמ"ח להרמב"ם – וועט יעדער איד קענען צוגיין צו משיח צדקנו, און ביי אים פרגען, מיט דער הקדמה אז כל הכבוד למשיח צדקנו, ער איז פון די "שמונה נסיכי אדם" און פון די "שבעה רועים" וכו' – אז לכאורה האט משיח צדקנו געבויט דער פרט אין דעם ביהמ"ק ניט ווי עס קומט אויס פון רמב"ם – און אויב אזוי איז "מהיכן דנתוני" צו משנה זיין פון דעם וואס דער רמב"ם פסק'נט?! ווארום "תורה לא בשמים היא" און "לא הביישן למד" – איז אויב א איד וועט האבן א ספק אין דעם אופן ווי משיח צדקנו וועט אויפבויען דעם ביהמ"ק, קען ער און ער דארף דאס ביי אים פרגען. און זיכער וועט משיח צדקנו קיין פאראיבל ניט האבן און ניט ברוגז ווערן – וויבאלד אז ער ווייסט אז דער דרך הלימוד אין תורה איז אז "לא הביישן למד" – במילא וועט ער אים זיכער ענטפערן אויף זיין שאלה.

בר"ד משיחת ש"פ מטות תשמ"א: בימים אלו זאל מען זיך משתדל זיין לערנען דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט הלכות בית הבחירה, און אזוי אויך פועל'ן אויף אלע אנדערע אידן אז זיי זאלן אויך לערנען הלכות בית הבחירה, ווייל דורך דעם בויט אויף יעדער איד דעם בית המקדש, וואס ער איז דער יסוד לכל העולם כולו, כמבואר אין דברי חז"ל, אז אין קדש הקדשים, אין ביהמ"ק אויפן הר הבית, איז דער אבן השתי' וואס ממנו הושתת העולם. קומט אויס אז כל אחד ואחת וואס לערנט הל' בית הבחירה – בויט אויף דעם ביהמ"ק לכל העולם כולו! דארף מען בימים אלו ארויסגיין אין גאס און געפינען א אידן און אים זאגן: הער זיך איין – דו דארפסט אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו! וואס דאס טוט ער אויף דורך דעם וואס ער וועט לערנען דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט בנין ביהמ"ק. טענה'ט יענער, אז ער ווייסט נאך ניט קיין אל"ף בי"ת, ער ווייסט נאך ניט דעם אל"ף בי"ת פון אידישקייט. זאגט מען אים, אז די אלע חשבונות זיינען ניט תופס מקום בשעת דו דארפסט אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו! איי דו פארשטייסט ניט דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט בנין ביהמ"ק אין לשון הקודש, לערן דעם תוכן דערפון בלשון אחר אבער דו מוזט אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו! וואס בשעת מ'ווייסט אז כאו"א בויט אויף א ביהמ"ק לכל העולם כולו דורך לערנען דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט בנין ביהמ"ק – פאלן אראפ אלע חשבונות וואס מ'קען האבן פון העדר מנוחת הגוף און העדר מנוחת הנפש, ווארום במה נחשב הוא לגבי אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו, וואס "ממנו הושתת העולם"... און דורך דערויף זאגט מען אן יעדן אידן – טוט ער אויף אז עס זאל זיין יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

בר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תשל"ו: בשעת ער לערנט ענינים וועגן דעם ביהמ"ק זעט דאס אפי' א גוי – אויב ער לערנט אויף ענגליש, ווארום בעיקר איז דאך נוגע דער תוכן, און מ'קען דאס לערנען אויף יעדער שפראך – ס'גייט א איד אין גאס און דער גוי זעט אז ער איז פארטראכט, אדער ער זאגט עפעס, פרעגט ער אים אין וואס ביסטו פארטראכט? זאגט ער אז ער איז פאר'דאגה'ט וויפל זיינען די מדות פון ביהמ"ק. וואס דאס איז ע"ד ווי ס'איז געווען ביי המן הרשע, וואס בשעת ער איז געקומען צו מרדכי האט ער געזעהן אז די תינוקות קאכן זיך. האט ער זיי געפרעגט אין וואס קאכן זיי זיך, האבן זיי געזאגט אז זיי קאכן זיך ווי אזוי מ'דארף מקריב זיין דעם עומר; ס'איז שוין דא א ביהמ"ק, און א כהן און א עומר – די איינציקע זאך וואס אין דעם זיינען זיי פאר'דאגה'ט, איז דאס בלויז ווי איז מען מקריב דעם עומר! אז וועגן גזירת המן טראכט מען גארניט! וואע"פ אז דארטן איז געווען אויך מרדכי, וואס מרדכי ידע את כל אשר נעשה, ניט נאר למטה, נאר אויך וואס ס'טוט זיך למעלה, דעם גודל הגזירה רח"ל, און אעפ"כ איז זיין איינציקע דאגה געווען – די דינים פון הקרבת העומר. איי ס'איז דאך אז גזירה אויף אידן, מ'דארף פאסטן, זאגן תהלים וכו' – איז אויף דעם אן אנדער זמן, אבער יעצט פארנעמט ער זיך מיט לימוד הלכות הקרבת העומר. עד"ז איצטער, וואס אלע גזירות זיינען שוין בטל געווארן, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, איז וואס איז זיין דאגה, ניט ס'הארט אים דער גלות כו'; משיח איז שוין געקומען און ס'איז שוין דא א ביהמ"ק, נאר זיין דאגה איז וואס איז די מאס פון ביהמ"ק וכו', וואס דערפאר לערנט ער מס' מדות וכו'. ביי אים איז מלכתחלה ניטא די גאנצע מציאות פון גלות כו'.

בר"ד משיחת ט"ו תמוז תשמ"ו⁶⁸: [ללמוד הלכות בית הבחירה] אפילו אז משיח וועט קומען לפנ"ו [לפני י"ז תמוז] – איז דאך ניט אז ס'ווערט טעג ווי ימות כל השנה, נאר ס'ווערט טעג אויכעט אויסגעטיילט פון א גאנצען יאר, יהפכו לימים ולמועדים ולימים טובים. איז דאך א זיכערע זאך, אז צי דערפאר אז משיח צדקנו איז געקומען פאר שבעה עשר בתמוז דארף מען ח"ו אנרירען די שיעורים וואס זיי זיינען פארבונדען מיט די ג' שבועות? נאר אדרבה – לערנען זיי ביתר שאת וביתר עוז, וויסענדיק אז דאס איז נוגע אין מעשה בפועל בפשטות. אזוי דארף מען דאך דערמאנען וואס שטייט אין מדרש תנחומא [שגדול קרייתה בתורה כבנינה, כאילו הן עוסקין בבנין הבית, ועד שיע"ז אין בנין ביתי בטל]. דערנאך דערמאנט מען זיך אז דער רמב"ם שרייבט – אפילו אז מ'וועט לערנען מדרש תנחומא און הלכות בית הבחירה אין רמב"ם, צוזאמען מיט מסכתא מדות, צוזאמען מיט אלע מפרשים, וועט נאך אלץ בלייבען ענינים וואס זיי זיינען ניט מבורר, וואס וועט מען ערשט וויסען פון הכהן אשר יהי' בימים ההם לאחרי ביאת משיח צדקנו – איז אט דעמאלט וועט ער לערנען די הלכות פון בנין בית הבחירה, איז דאס נוגע בפועל. צי ער פארשטייט די הלכה וואס מ'וועט אים דעמאלט מגלה זיין בענין זה כדרוש, אדער ער דארף דאס איבערמאכען זיין פארשטאנד, אדער ער דארף מוסיף זיין וכו' וכו' – איז דאס ביתר שאת וביתר עוז אז ס'דארף זיין די החלטה תקיפה אויף אנהאלטען אט די שיעורים פאר זיך, און פאר אנדערע, צוזאמען מיט אלע שיעורים אין תורה הקבועים, וכל המוסיף מוסיף לו.

התוועדויות בימי בין המצרים

בשיחת ש"פ בלק תשמ"ז⁶⁹: וכדי להוסיף עוד יותר בענין השמחה – דמכיון ששמחה פורצת גדר, הרי ההוספה בשמחה כשלעצמה פורצת את גדרי הגלות – טוב ונכון ביותר שבימים אלו יוסיפו וירבו בעניני שמחה – התוועדויות של שמחה . . . לאחרי שבעה עשר בתמוז (בג' השבועות) – באופן המותר ע"פ שו"ע (סעודת מצוה וכיו"ב), אם משיח צדקנו יתעכב, ח"ו, עוד יום אחד כו'. והעילוי שבזה – הן מצד ענין השמחה, שפורצת גדרי הגלות, ועוד וג"ז עיקר – שעיי"ז יתוסף ב"שבת אחים גם יחד", מתוך אהבת ישראל ואחדות ישראל, "גדולה לגימה שמקרבת", שעיי"ז מבטלים סיבת הגלות.

בר"ד משיחת ט"ו תמוז תשמ"ז⁷⁰: מרבה זיין אין דעם ענין השמחה כפשוטה בנוגע צו התוועדויות פון אידען בכלל, און א חסידישע התוועדות'ען במיוחד, כידוע די פתקא משמיא נחתא, ווי נשיא דורנו האט דאס מסביר געווען. און ביי א געלעגענהייט, וואס אפילו אין די דריי וואכען, אויב אפילו ח"ו וועט זיך ביאת משיח צדקנו פארהאלטען, רגעים אין די דריי וואכען, אדער שעות אין די דריי וואכען – איז דאך דא אזא מין מעמד ומצב וואס ס'דארף זיין דוקא אן ענין של שמחה, צי דאס איז א ברית, אדער א פדיון הבן, אדער אן ענין של שמחה כיוצא בזה וכו' – זאל מען דאס אויסנוצען אבי ס'איז מותר ע"פ שולחן ערוך. אבער אין דערויף גופא קען דאך אויכעט זיין למעלה ממדידה והגבלה, ווי גערעדט כמ"פ אז דאס איז דער אויפטו פון תורה . . . מאכן בזמן המותר ובאופן המותר און מיט הגבלות דקדושה, אז ס'זאל זיין אין אן אופן, אז ס'זאל זיין אלץ מיט א סדר מסודר, אבער אין דעם סדר מסודר זאל מען זען אז דאס טוט א לעבעדיקער מענטש, וואס לעבט מיט תורת חיים, און אין תורת חיים עצמה – מיט פנימיות התורה, מחי' חיים יתן לך חיים. און וויבאלד אז מ'פארלאנגט דאס פון יעדען אידען – איז א סימן אז מ'האט פריער געגעבען כח אז מ'זאל קענען דורכפירען די ביידע הפכים. בפרט נאך אז מ'וועט וויסען זיין, אז מ'זאל וויסען זיין, אז דער ענין, קאן דאך וועט מען נאכפרעגען זיך צי מ'האט געהיט די סדרים . . . אז מ'זאגט טאקע ס'זאל זיין א שמחה גדולה, אויב ס'איז נאר ביום בזמן ומקום המותר ע"פ תורה, און ס'זאל זיין גדולה למעלה ממדידה הגבלה, אבער ח"ו רחמנא ליצלן אז דאס זאל אים ברענגען צו שכרות לוט, און ניט לערנען אין דערויף קיין פשט'לעך, כמדובר כמ"פ. [לאחרי אמירת ברכה אחרונה עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א ממקומו, וחילק בקבוקי משקה לכל אלו שיערכו התוועדויות].

מוצאי שבת קודש, אור לי"ח תמוז תענית שבעה עשר בתמוז נדחה, יהפך לשמחה

מלוה מלכה – סעודתא דדוד מלכא משיחא: "לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת בכל מיני סידור הנהוגים אצלו בעריכת השולחן לסעודה גמורה, אף על פי שעכשיו לא יאכל אלא כזית [ואם אינו אוכל כביצה – יטול ידיו ולא יברך על נטילת ידים], הן מחמת שאין לו יותר. . . מכל מקום יש לו לעשות הכנה וסידור השולחן כגון פריסת מפה וכיוצא בזה כמו לסעודה גמורה כדי ללוות את השבת ביציאתו דרך כבוד כמו בכניסתו".

69) סה"ש תשמ"ז ח"ב ע' 471.

70) מסרט הקלטה.

בשיחת ש"פ בלק תנש"א (כקביעות שנה זו): סעודת מלוה מלכה במוצאי שבת, (ש'כיון שקשורה עם כבוד השבת ("ללוות את השבת ביציאתו דרך כבוד כמו בכניסתו") יש להקפיד בזה גם במוצאי שבת ז"ז בתמוז, ואולי י"ל עוד יותר מבכל מוצאי שבת – שלהיותה "סעודתא דדוד מלכא משיחא", מודגשת בה ביותר השייכות לימות המשיח, שיביטלו הצומות ויהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

כל תענית שאוכלים בו בלילה הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר⁷¹. והוא שלא ישן שינת קבע. אבל אם ישן שינת קבע אינו חוזר ואוכל ולא שותה, אלא אם כן התנה לאכול או לשתות. והרגיל לשתות בלילה אחר השינה מותר לשתות בלא תנאי. ומכל מקום, תוך חצי שעה לעלות השחר⁷² אסור להתחיל לאכול סעודת קבע, אבל טעימה בעלמא (אכילת פירות וירקות ושיית משקה שאינו משכר אפילו הרבה, ואכילת מזונות כביצה ולא יותר) מותרת.

יום ראשון, י"ח תמוז – תענית שבעה עשר בתמוז נדחה הפך לשמחה

היום הוא תענית ציבור, יום האסור באכילה ושתיה, לפי שבו הובקעה העיר⁷³. י"ז בתמוז חמשה דברים אירעו בו: נשתברו הלוחות, ובטל התמיד מבית ראשון, והובקעה ירושלים בחורבן שני, ושרף אפוסטומוס הרשע את התורה, והעמיד צלם בהיכל.

מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בימים שאירעו צרות לאבותינו ותכלית התענית כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה⁷⁴. וכתבו הפוסקים, שלכן

71 ראה בהע' הבאה.

72 להעיר בשב"ת בצה"ח ח"ג סנ"ב סק"ו ר"ל בדא"פ בדעת אדה"ז בסידורו (סדר ספ"ע) שילחה שלפני התענית קיל טפ, ומותר לאכול עד עלוה"ש ממש, דל"ג שמא ימשך. אבל, נוסף לזה שכ' כן רק מסבירא ואין לזה שום מקור, והו"ע הרגיש שהוא דוחק (אף שהביאו עוה"פ בסו"ד, במסקנת הדברים, ושוב בדא"פ), ומסתבר לומר דל"פ רבנן – יל"פ בפשי' דבסידור שם מיירי בטעימה בעלמא, ולא נחית לפרט, מדלא קאי בדיני ק"ש ותפלה. וז"פ.

73 אע"פ שבראשונה הובקעה בט' תמוז, תיקנו להתענות בי"ז תמוז שבו הובקעה העיר בשניה משום דחורבן בית שני חמיר לך – שו"ע או"ח סתקמ"ט ס"ב. וראה במג"א סק"ב שם. וי"א (גם בשיטת הבבלי) שגם בראשונה הובקעה בי"ז בו. וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 308 ואילך ובהערות שם.

74 וראה שו"ת חת"ס או"ח סו"ח שכתב לדייק מל' הרמב"ם תעניות פ"ה ה"א "כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה" שד' צומות נקבעו על התשובה ולא לאבל. וכתב שם, שלכן נהגו לומר וידוים וסליחות. וכדברי הרמב"ם, כ"ה מפורש יותר במאירי ברכות ו, ב: שהתעניות כולם נתקנו מפני התשובה. אבל ראה בר"ך תענית ט, א בדפי הרי"ף, הובא בתיו"ט תענית פ"ד מ"א, שנקבעו לאבל ולא לתפלה. וראה שם בר"ך ז, א. וכ"מ קצת בריטב"א מגילה ה, א ד"ה אבל. שם תענית י, א. ובמאירי פסחים נד, ב לגבי ת"ב (אבל לכא' קאי בכל ד' צומות): אינו אלא לזכר אבל. ומה שחייב להתענות – היינו מחמת צער להרגיש העינוי. ומצינו כע"ז באבילות, כתענית ביום שמת אביו או רבו, וכן התענה דוד כשמתו שאול ויונתן בנו, וכן היו מתענים ביום מיתת החכמים (ירושלמי מו"ק פ"ג ה"ז, הובא בטור יו"ד סע"ח).

אמנם, גם אם נקבעו רק לאבל, הרי המתאבל ג"כ צריך לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה (ראה רמב"ם אבל פ"ג ה"ב). ולהעיר מרמב"ם תפלה פ"ג ה"ח שבשאר תעניות קורין ברכות וקלות כדי שישבו, משא"כ בד' צומות. ובשו"ת הצ"צ או"ח סי' קי (במהדו"ח) הביא ד' הרמב"ם הנ"ל, וסמך לה מש"כ בר"ך כנ"ל. ועלה כתב שחובת קריה"ת בד' צומות היא לפי ש"חייב לזכור האבל והחורבן כו' וכמ"ש הגד להם את הבית ויכלמו מעונותיהם כו', ונמצא שג"ז משום תשובה. ובפשטות, שכל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימי כאילו החריבו לפי שלא עשה תשובה (מדרש תהלים עה"פ קלז, ז. ילקוט שמעוני שם רמז תתפו). וראה שערם מצוינים בהלכה

חייב כל איש לשום אל לבו באותן הימים לפשפש במעשיו ולשוב מהן, כי אין העיקר התענית, ואין התענית אלא הכנה לתשובה⁷⁵. ולכן אותן אנשים שכשמתענים הולכים בטויל ובדברים בטלים תפסו הטפל והניחו העיקר. ומכל מקום אין לפטור עצמו בתשובה לבד כי ימים אלו הם מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בהם⁷⁶.

כתב הרמב"ם כל השרוי בתענית וכו' לא ינהג עידונו בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג ואונן כענין שנאמר מה יתאוונן אדם חי גבר על חטאיו. וכתב השל"ה: ומי שאינו עושה כן לא עלה בידו אלא העינוי שמענה את עצמו, כי ענין התענית הוא להכניע את החומר ולהגביר את כח השכלי ולהיות מדוגמת עולם הבא שאין בו לא אבילה ולא שתיה רק נהנין מזיו שכינה, כן יתנהג גם כן להיות כל היום דבוק בו יתברך בתשובה תפילה וצדקה ותלמוד תורה כנגד כולם⁷⁷.

חולים פטורים מלהתענות וכן מעוברות ומניקות המצטערות⁷⁸.

חתן וכלה בשבעת ימי המשתה, מתענים.

לאאזמור"ר סי' קכ"ב, שכתב שלכן תיקנו סליחות ויודי (וכבר הקדימו בענין זה בשו"ת חת"ס כנ"ל) וזעקת י"ג מדות בשעת קריאת ויחל והביא מש"כ בערוה"ש סתקס"ו ס"ג שמה"ט מפטירים דרשו במנחה לעורר לתשובה, לפי שבת"צ מותדים בסוף היום.

וראה בארוכה לקו"ש חל"ג ע' 159 ואילך, שיש בתעניות אלו שני הענינים, שהחפצא דהיום שהוא בעצם "יום רצון לה'" גם ללא פעולת האדם (ראה שם הע' 40), אבל היותו "יום רצון" מתגלה ע"י הצום והנהגות התענית שביום זה, וכן שהרדך להרגיש ולנצל מעלת היום היא ע"י עינוי הגוף שזה מעורר את האדם לתשובה.

75) ובחיבור התשובה למאירי: כי ענין התענית אינו מכוון לעצמו אבל הכוונה בו היותו הערה לתשובה ומעשים טובים וכשאינן התענית בזה האופן אינו תענית. וראה ראשית חכמה שער התשובה פ"ד. ועוד.

76) וראה פלא יועץ ערך תענית, שמאחר שהתענית דוגמת הקרבן צריך לצרף עמו התשובה כמו שצריך עם הקרבן, שבלא תשובה עליו נאמר זהה רשעים תועבה. [וראה תולעת יעקב בסוד עש"ת].

ומעשים: ואפשר שבתענית אם לא עשה שום דבר מדרכי התשובה יקבל שכר טוב בעמלו ועושה פרי למעלה וכפרה עושה בחסדי האל ית"ש כי לא בזה ולא שקץ ענות עני, אבל עיקר התענית הוא כדי שיכניע לבבו הערל ופשפש במעשיו וכו' וישוה אל ה' וירחמוהו, ובפרט בתענית צבור כבר כתב הרמב"ם [כנראה הכוונה לתענית פ"א ה"ה] כי מה יתן ומה יוסיף להתענות על צרות שעברו מאי דהוה הוא אלא עיקר התענית הוא כדי שניתן לב שהצרות באו בעונות אבותינו ועדיין לא הטהרנו ומעשינו כמעשיהם ועל כן לא נושענו ובכן נשוב אל ה' וירחמנו.

77) ושם: וקל וחומר שיהיה סר מרע להרחיק מעליו כל נדנדוד עבירה וכל מדה מגונה, ובפרט ישמור מהכעס שהוא הפגם הגדול שבעולם, כי הכעס הוא אל זר והוא בא קצת בטבע למי שהוא ריקן מאכילה ושתייה, על כן יגבור על הכעס.

[ומקרא מפורש הוא (ישעי' נח, ד): הן לריב ומצה תצומו וגו'. וכן הובא בראשית חכמה שער התשובה פ"ד (ועוד) בשם ס' הישר לר"ת (ולפינו לא נמצא). ובספר חסידים סתר"ז (הובא בר"ח שם): כשאדם מתענה ישמור עצמו שלא יהי' כעסן בו ביום כי כשהאדם רעב הוא כעסן ואם יכעוס מוטב לא שלא יתענה ויהי' שבע טוב לבריות שלא יתקוטט. ובפלא יועץ שם: וצריך לזהר ביום התענית מכל מכשול והרהור עון שלא יבא כטובל ושרץ בידו או כנוטע אילנות ומצד אחר מקצץ בנטיעות וביותר צריך לזהר מן הכעס שביום התענית הוא מעותד מאד לכעוס על עילה כל דהוא ומאחר שהכעוס הרי הוא כעע"ז נמצא שההפסד גדול על השבח וההעדד טוב ממצייאות הרע אם לריב ומצה יצום לכן יתגבר מאד ויעמוד על המשמר לכל יגע לריק].

ועוד שם: גם לא ישיח שום שיחה בטילה, רק כל מגמתו תהיה על דבקותו בהשם יתברך ואף אם יהיה לו איזה משא ומתן ביום יאה באמונה ובנחת וימרה לחזור לדבקותו.

ועוד שם בשל"ה: גם אחר התענית לא ירבה בענוגין, וביום התענית לא ידבר מענין אכילת הלילה באם אפשר לו – דהיינו שיש לו אשה המכנת לו מאכל – לא יתפעל לחקור מה יאכל בלילה, כי היום שמתענה בו הוא קדוש מדוגמת עולם הבא שאין בו אכילה ושתייה.

78) ראה בנו"כ השו"ע ורמ"א או"ח סתק"ג ס"א. ואכ"מ. ולהעיר מר"ד ש"פ ויגש תשמ"ט.

גם בשנה זו שהתענית נדחה, המנהג שבעל ברית משלים תעניתו⁷⁹ ונותנין הכוס לתינוק לשתות והסעודה עושין בלילה.

כיון שתענית שבעה עשר בתמוז נדחה בשנה זו, ישנם כמה קולות (ביחס לכל שבעה עשר בתמוז⁸⁰) בנוגע לחולה מעוברות מיניקות ויולדות, בעלי ברית. ואכ"מ⁸¹. והמסתפק יעשה שאלת חכם.

גם מי שפטור מלהתענות, לא יאכל מעדנים רק יאכל מה שצריך לקיום נפשו. הצום מתחיל מעלות השחר⁸² (לחשבון 16.1 מעלות בשעה 3:56).

הנוסע ממקום למקום צריך להמתין ולהתענות עד צאת הכוכבים במקום שנמצא באותו זמן⁸³.

הלכתא למשיחא: כל הצומות עתידין ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידיים להיות יום טוב וימי ששון ושמחה⁸⁴.

מנהג ישראל להרבות בצדקה⁸⁵ ביום התענית. נוהגין לשער מה שהיה אוכל ביום התענית, ליתן לעניים בערב⁸⁶. אמרו רז"ל אגרא דתעניתא צדקתא. אין שוטפים את הפה ביום התענית⁸⁷.

שכח ואכל מחוייב להשלים התענית. ואינו צריך להתענות יום אחר, אם לא שכוונתו לשם כפרה. ויכול לומר עננו בנוסח: עננו ביום צום התענית זה. ואם

(79) ראה במג"א סי' תקנט סק"א.

(80) ראה הגהות רעק"א ועוד - נסמנו בלקו"ש חל"ג ע' 156 הע' 6.

(81) ובקטן שהגדיל ב"ח תמוז - נחלקו הפוסקים (ראה בלקו"ש חל"ג ע' 157 ובהנסמן שם בהע' 11). והמנהג הפשוט שמתענה, אא"כ בחלוש. וראה גם בשערים מצוינים בהלכה לאאזמ"ר זצ"ל בסק"ד סק"ז.

(82) זמן התענית מעלות השחר - כ"ה בפוסקים.

אמנם, בר"ד משיחת ליל עשרה בטבת תשנ"ב נזכר בין הדברים שישנם כמה שעות עד להתחלת התענית בעלו"ש, או אפילו הזהירות [להתחיל להתענות] עוד לפני"ז. ואולי הכוונה להמבואר בכ"מ (אג"ק ח"ח ע' תקנו, נעתק גם בלקו"ש חט"ל ע' 225. ועד"ז - ובשינויים קלים - במ"מ והגהות לאגה"ת פ"ג) בכונת אדה"ז באגה"ת פ"ג שיכול לאכול עד ג' שעות לפני נץ החמה. ולהעיר מהוספת המלקט בספר המנהגים ע' 45 בשוה"ג. ועי"ל בפשטות שהכוונה להישן שינת קבע ולא התנה. וכ"מ בשיחה הנ"ל, בסה"ש תשנ"ב ע' 231 הערה 45 בשוה"ג.

(83) באם מרגיש חולשה יתירה וקשה עליו התענית, יש מקום להקל לגמור את הצום לאחר שכבר לילה במקום שיצא משם.

(84) ונתבאר בלקוטי שיחות חלק טו ע' 412. ע"ד חיוב סעודה לעת"ל - ראה מג"א הל' ת"ב (סי' תקנ"ב סק"א). שיחת ב' דר"ה תשנ"ב.

(85) צדקה זו - לא מכספי מעשר.

(86) ראה בפירש"י ברכות ו, ב ד"ה אגרא דתעניתא שנותנין צדקה לערב. ומשמעות רש"י שבערב אחרי שהתענו העניים יהא להם מה לאכול. וראה של"ה מס' תענית נר מצוה. א"ד סתקס"ו סק"ב. משנ"ב שם סק"ב. כה"ח סקט"ו (נסמן בלקו"ש כה ע' 446 הע' 45. שם ע' 470 הע' 85). אבל י"ל בכונתם שנותנים לקראת ערב. וכה"ח בתוס' מגילה כא, א ד"ה ואין מפטירין, וראה גם במטה משה סתשנ"ה, הובא בא"ר משנ"ב וכה"ח שם, ליתן צדקה במנחה דתענית, דאגרא דתעניתא צדקתא לעת ערב, ושמשו"ה נכון להפטיר דרשו בערב אחרי שעושים צדקה. ואכתי י"ל, שברש"י מיירי שחילקו מזון לעניים במוצאי התענית, ולכן נותנים אז בערב. וכ"מ בשבה"ל סר"פ.

איברא שברש"י סנהדרין לה, א ד"ה כל תענית - ונסמן בהגהות הגר"י פיק במסורת הש"ס ברכות שם - משמע שנתנו לליל התענית, לפני התענית (וביד רמ"ה שם סתם וכתב "ביום התענית"). ודוחק לומר שבליל תענית הכוונה במוצא (אף שכ"מ קצת במאירי שם). ואולי תרוויהו איתנהו. וכה"ח בשמחת הרגל להחיד"א לימוד ג (כא, א) שצריך ליתן לפני התענית ולאחרי.

(87) מי שיש לו צורך מיוחד, כגון שסובל מאד מריח פה וכדומה, ישטוף פיו בדבר מר (כמי-פה וכדומה) ויכפוף ראשו שלא יבלע. וראה שו"ת באתרא דרב סי' א'תתקפח.

אכל פחות משיעור כותבת בכדי אכילת פרס או שתה פחות מרביעית לא נעקר התענית ממנו ויאמר עננו כרגיל.

בי"ז בתמוז מותר ברחיצה וכיבוס⁸⁸.

בשחרית: רק הש"ץ אומר עננו⁸⁹, בחזרת הש"ץ, בין ברכת גאל ישראל לברכת רפאנו. [וכן אומרו במנחה, כדלקמן]. שכח, ראה טבלא שבסוף הלוח.

שחרית: אמירת הסליחות בתוך סדר התפילה.

סדר התפלה לשחרית: לאחר חזרת הש"ץ, תחנון, נפילת אפים, סליחות (מתחילים מ"אל תתנו" ומשמטים הוידי – "אשמנו"), אבינו מלכנו הארוך, ואנחנו לא נדע, חצי קדיש⁹⁰. מוציאים ס"ת וקורין ג' גברי בפרשת ויחל משה.

בנוגע לאמירת וידוי תחנון סליחות ואבינו מלכנו כשיש ברית וחתן וכדומה, המנהג בבית חיינו⁹¹, שהקהל (משא"כ החתן ובעל ברית) אומרים סליחות אבל משמטים וידוי, תחנון, ואבינו מלכנו⁹².

בשיחת ט"ו תמוז תשמ"ב – אחרי אמירת ברכה אחרונה בסוף ההתוועדות – נתבאר, שקודם אמירת הסליחות בי"ז תמוז, מיד בהתחלת שלושת השבועות, מתחילים ומקדימים באמירת שלושה פסוקים, והפסוקים הם העיקר בסליחות, ובדוגמת תפלת שמונה עשרה בתפלה. ובפסוקים הנ"ל גופא – בסדר מדויק, שלא מתחילים בענין של "חשבון צדק", אלא ההתחלה היא בפסוק "אל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ", שפותחים בשטורעם, באמירת פסוק, שהתורה עצמה אומרת, שאסור להניח להקב"ה לשתוק, מלבנות את ירושלים. וגם זה אינו מספיק, ועדיין אסור להניח לו לשתוק, ויש להפציר ולבקש, עד שירושלים תהי' במצב של "תהלה בארץ". והטעם לכך, בפסוק השני "כי עמך מקור חיים", שמאמינים שהקב"ה מהווה ומחי' ומקיים הכל, ובודאי שכללות ענין הגלות נעשה ע"י הקב"ה – "עמך", והוא קשור עם "מקור חיים" כפי שיתגלה לעתיד לבוא, שאז יתהפך החושך לאור, אבל בכדי ש"נראה אור" הוא "באורך" ע"י התורה, שהתורה מאירה דרכו של יהודי ואומרת "אל תתנו דמי לו". ורק לאחר זה נעשה המוח והלב רגוע, שאפשר לעשות תשובה שלימה, כבפסוק השלישי "אלקינו בושנו במעשינו ונכלמנו בעוננו". ומובן, שהענין שהזמן גרמא ועיקר השטורעם הוא "אל תתנו דמי לו". ובאשר לענין התשובה – כאשר מחליטים בתוקף המתאים ש"בושנו במעשינו" ה"ז כבר תשובה שלימה וכו'. ועוד זאת, תשובה היינו לשוב אל ה', ולכן כאשר פונה אל הקב"ה באופן ד"אל תתנו דמי לו" הרי זו תשובה אמיתית.

88) ויש שהחמירו לבעלי נפש ברחיצה בחמין ושאר עינויים ככתשעה באב. וראה אצלנו במקורות ועיונים להלכה יומית אות שמו. שו"ת באתרא דרב סי' יט'תצז.

89) באם אין עשרה מתענים – אומר הש"צ עננו בברכה בפני עצמה אם יש בבית הכנסת אף רק ג' מתענים. ועל כל פנים כשיש עוד שבעה שאכלו פחות מכשיעור. וראה בארוכה בהערה להלן בדיני קריה"ת.

90) הש"ץ עצמו אינו מתענה – אע"פ שלכתחילה אין לא להיות ש"ץ (אפילו אם הוא אבל ר"ל), בדיעבד אם עבר או אם אין ש"ץ אחר – אומר עננו בשומע תפילה ובנוסח "עננו ביום צום התענית הזה" (מג"א תקסו, סק"ז).

91) היו בזה כו"כ הוראות במשך השנים. ואכ"מ. בפועל, המנהג ככפנים.

92) באופן כזה אין מדלגים כלל בסדר הסליחות. והיינו שמתחיל מסלח לנו, וגם אומר הוידי ("אשמנו") כדרכו. [ודי בזה במה שמניחים מקצת – והיינו מה שמדלג בסדר התפלה על תחנון – מחמת החתן ומילה].

קוראים בתורה בתפילת שחרית ומנחה ("ויחל משה")⁹³, ומפטירים בתפילת מנחה כבכל תענית ציבור.

ביום י"ז תמוז. יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים⁹⁴) פרשת היום ע"ד "צום הרביעי". . (ע"ז שבכל יום אומרים שירו של יום וכיו"ב). ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לע"ל, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים ע"ד הצומות; אלא **שבתורת אמת** ותורה **אור** – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר (כמבואר במ"א בענין יעקב ועשו האמורים בפרשה⁹⁵), היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים **טובים** לע"ל, ואדרבה – ע"י הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, ה"ז מגדיל השמחה והיום טוב⁹⁶.

גם במנחה, מוציאים ס"ת וקורין ג' גברי בפרשת ויחל משה. ומפטירין דרשו ה' בהמצאו.

יש להקדים תפלת מנחה שיהא קודם בין השמשות (היינו, לסיימה קודם שקיעת החמה). והיינו, שנוסף לזה שראוי להקדים להתפלל לפני השקיעה גם בשאר ימים, הנה, ביום תענית בפרט נכון להקדים מחמת כמה טעמים וחששות. בדיעבד, אם נתאחר בתפלתו, אפשר לקרוא בתורה ולהפטיר ולהתפלל מנחה גם בין השמשות⁹⁷. בתפילת העמידה אומרים כולם "עננו" בברכת "שמע קולנו". שכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

בחזרת הש"ץ אומר הש"ץ "עננו" בין "גואל" (ברכת "גואל ישראל") ל"רופא" (ברכת "רפאנו"), וברכת כהנים ("אלקינו ואלקי אבותינו") לפני שים שלום.

סדר התפלה למנחה: וידבר, אשרי, חצי קדיש, ויהי בנסוע, קריאת התורה, הפטורה וברכותי, יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה ("עננו"), חזרת הש"ץ, תחנון ואבינו מלכנו הארוך, ואנחנו לא נדע, קדיש תתקבל, עלינו, קדיש יתום.

דברי כבושין אחר מנחה⁹⁸.

צאת הצום (זמן כוכבים בינונים לאדה"ז) [וזמן תפלת ערבית] בשעה: 8:57.

93) באם אין עשרה מתענים – אפשר לקרוא ויחל אם יש בביהכ"נ אף רק ג' מתענים.

אלא ש"י ששכאינו מתעניין שלא מחמת חולי אין להקל, וכדמוכח בשו"ת קול גדול למהר"ם חביב סי"ד דמיירי רק באנסי – שו"ת שערי צדק (פאנעט) סי' קיט. פרי השדה ח"ג סי' קסח סק"ב. שם סי' קעט. זכרון יהודה שם. אפרקטא דעניא ח"א סע"ז ד"ה א"כ. בארות אברהם או"ח סל"ו. וגם בשו"ת צ"צ במהדו"ח או"ח סי' קיא מיירי באנסי (וכן בפס"ד שלו סי' תקסו. אבל שם י"ל דנקט' לדוגמא בעלמא). ועוד להעיר שבכ"מ כתבו רק כשיש עשרה מתענים בעיר, ונוגע לשלוחים הנמצאים בערים רחוקות.

אלא, שבזמנינו כשאנחנו מתענים מחמת העדר הידיעה, כאנוסים דמי, וכתינוקות שנשבו. ובהנ"ל מיירי כשפורשים מדרכי צבור בשאט נפש. ועוד, שרובם כולם של הסברות שהובאו בשו"ת הצ"צ שייכים גם בכגון דא.

94) מלכים ב כה, ג-ח. ירמיה לט, ב-ז. זכריה ח, יח-יט.

95) לקו"ש ח"ב ע' 341 ואילך לקו"ש ח"ל ע' 145. ועוד.

96) סה"ש תשמ"ח ע' 247 הערה 63.

97) לענין אמירת הש"ץ או"א ברכנו אפשר לאומרה בין השמשות. וראה שו"ע אדה"ז סת"כ ס"ח, אפי' בנוגע לנ"כ, שצ"ל קודם צאה"כ ומשמע שביה"ש מותר. וכש"כ בנוגע אמירת או"א וכו', עיי"ש. [וצע"ב בסיום הסעף: מבעוד יום. גם יל"ע אם בסידורו (שחזר בו בכמה דברים בענין בין השמשות) ס"ל נמי הכי].

98) ראה לקו"ש ח"ב ע' 352 (וש"נ) ע"ד מנהג כמה קהילות בעבר לומר ביום התענית בזמן מנחה דברי כבושין לעורר לתשובה, ושכדאי לעורר ע"ד מנהג הנ"ל במקום האפשרי – שיאמרו אחר מנחה (לכה"פ כמה מלים) דברי כבושין או מזמור תהלים המתאים, ובמקום שאא"פ – שיחשבו עכ"פ דברי כבושין.

זמן קריאת שמע בלילה הוא משעת יציאת שלשה כוכבים קטנים. ואף שמן הדין די בכוכבים בינונים⁹⁹ – לפי שאין אנו בקיאים בהם¹⁰⁰ צריך להחמיר ולהמתין עד שיראו קטנים¹⁰¹. ולכן, נכון לחזור ולקרוא קריאת שמע כמה דקות אחר כך¹⁰².

יום שני, י"ט תמוז

יום כניסת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לבריתנו של אאע"ה (בשנת תר"ם, קבועות שנה זו¹⁰³) ויום השביעי דחגיגת הבר מצוה שלו (בשנת תרנ"ג).

במעלת י"ט תמוז, יום שמחה גדולה, והשייכות ל"בין המצרים", כטעימה מגאולה העתידה – ראה הנסמן בהערה¹⁰⁴.

בשיחת ט"ו תמוז תשמ"ה¹⁰⁵ (בקשר ליום הברית של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע):
 "הימים האלה נזכרים ונעשים ברוחניות, מען לעבט זיך אבער אין עולם העשי' – דארף מען זיך משתדל זיין און געפינען אזא מין ענין וואס דאס זאל מתיר זיין א שמחה אין דער יום הברית. . צי דאס וועט זיין א ברית מילה, אדער א פדיון הבן אדער בכי"ב – א ענין וואס דאס איז ע"פ שו"ע דארף מען מאכן א שמחה אפילו ווען דאס טרעפט אין דער דריי וואכן. און אט דעמאלט זאל מען מאכן אט דא די שמחה. און אויכעט מדגיש זיין אז בגשמיות על פי הלכה – טאקע דאס איז דער עיקר הטעם; אידן און חסידים לעבן דאך מיט נשיא דורנו, וואס משנה לשנה פונקט ווי ער איז געווען חי בשעת זיין ברית בפשטות, אזוי מדי שנה בשנה ביום הברית איז ער הולך ונתעלה און הולך מחיל אל חיל, במילא איז דאך דער יום הברית פון היינטיקן יאר [תשמ"ה] וועט עס דאך זיין דער הונדערט און זעקסטע מאל פון זיין ברית, איז דאך דערפון פארשטאנדיק ווי אזוי ס'דארף זיין די שמחה דעמאלט.
 מען דארף אבער אראפנעמען די טענה פון אלה אשר תואנה המה מבקשים, אפילו ווי דאס איז פארבונדען מיט עולם ההלכה – איז דאס ניט קיין תואנה, נאר א טענה צודקת. איז דערפאר דארף מען אויסגעפינען א פדיון הבן אדער א ברית מילה, וכי"ב א ענין וואס איז ניט נאר מתיר א שמחה ע"פ שו"ע, מען קאן זיכער אויסגעפינען א ענין וואס וועט אויכעט געבן כח און עידוד אויף מאכן א שמחה ביום זה. און אט דעמאלט בשעת מעשה זאל מען רעדן וועגן דעם ענין ע"פ הלכה, א ברית אדער א פדיון הבן וכי"ב. און גלייך דערנאך, אדער פארדערויף, חר'ן אן ענין אין חסידות פון דער בעל הברית, פון דער רבי דער שווער – נשיא דורנו, וואס ער איז חי בחיים און מידי שנה בשנה וועט אלץ מער ניתוסף. . ממשיך זיין אין די פארברענגענישן. . און ביום הברית אויכעט זיכער. . באופן מיט די הגבלות ווי אין שולחן ערוך. און ווי

99) שפסקו בגמרא הלכה כר' יוסי לחומרא כמו בקריאת של ערבית שאינו ודאי לילה עד צאת הכוכבים הבינונים בגודל גופם ברקיע ובאורם.

100) והארנו בזה בקובץ אה"ת ג' תמוז תשנ"ו. וראה משלחן הבד"צ שבועות תשע"ה.

101) ובסדר הנכנסת שבת כתב אדה"ז "להחמיר בקיין [במדינות אלו] לענין ק"ש של ערבית עד שעה שלימה אחר השקיעה". ונתבאר שם אצלנו.

102) והעיר המזכיר הריל"ג ע"ה, שבפעם הראשונה שהרבי רצה שיתפללו בתענית ציבור מוקדם, אמר לי לגשת להרה"ח ר' שמואל הלוי לויטין, באמרו שהרי הוא רב פוסק דינים, ולבקש שישכים להתיר להתפלל ערבית, ולהכריז שאח"כ לאחרי שיה' 36 דקות אחרי השקיעה לקרוא ק"ש שנית (ולא הזכיר שיכולים לסמוך על ק"ש שקוראים בק"ש שעל המטה), ושכן הי' – ואולי יותר מפעם אחד – שהורה להכריז הנ"ל.
 וראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ג'רג. ושנ"ת.

103) שהתענית נדחה, ונת' בכמה שיחות קודש.

104) ראה שיחת ש"פ פינחס תשמ"ט (ספר השיחות ע' 581 ואילך). ועוד.

105) מסרט הקלטת.

חסידות איז מבאר – א הגבלה וואס מ'איז זיך אליין מגביל איז די הגבלה קיין הגבלה ניט, בשעת די שו"ע אליין איז דאס מגביל איז די הגבלה קיין הגבלה ניט¹⁰⁶.

יום ועש"ק פרשת פינחס, כ"ג תמוז

העברת הסדרה שמו"ת – פ' פינחס¹⁰⁷.

הדלקת נרות שבת קודש בשעה: 8:02 (18 דקות לפני השקיעה).

שבת קודש פרשת פינחס, כ"ד תמוז שבת מברכים חודש מנחם-אב

דער ענין העצבות פון בין המצרים דארף ניט זיין אום שבת, ווייל שבת דארף זיין שמחה. און נאך מערער, אז דעם שבת דארף זיין די שמחה נאך מער ווי אין אן אנדער שבת, בכדי עס זאל ניט זיין קיין חשש אז דער העדר השמחה קומט מצד דעם ענין פון בין המצרים. דער ביאור אין דעם בפנימיות הענין איז: שבת איז מעין דלעתיד לבוא, יום שכולו שבת, און וויבאלד אז לעתיד וועט דאך זיין די גאולה באופן אז עס וועט ניט בלייבן קיין רושם פון דעם גלות דערפאר איז אויך בשבת דארף ניט זיין דער ענין פון בין המצרים. דאס איז דאך אבער מער ניט ווי א ביאור אויף דעם וואס שבת דארפן ניט זיין די ענינים פון היפך השמחה. דער ביאור אויף דעם וואס דעם שבת דארף די שמחה זיין מערער פון אן אנדער שבת, איז: עס איז באוואוסט אז די גאולה וואס נאכן גלות ברענגט צו א העכערן מצב ווי ס'איז געווען פארן גלות. . איז דער שבת וואס אין בין המצרים איז זיין ענין אז ער איז מעין לעתיד לבוא, יום שכולו שבת, און דערפאר דארף זיין דעמאלט א שמחה יתירה, ווייל דער ענין פון דעם שבת איז א נתינת כוח צו מהפך זיין דעם בין המצרים לששון ולשמחה, ווייל דער גילוי אור דלעתיד, וועלכער איז אינגאנצן העכער פון דעם ענין פון גלות וגאולה האט ער בכוח צו מהפך זיין דעם בין המצרים גופא צו ששון און צו שמחה. און דאס איז אויך וואס עס ווערט אפגע'פסק'נט אין שלחן ערוך, אז שבת שביין המצרים מעג מען מאכן סעודת שלמה בשעתו, וואס בימי שלמה איז קיימא סיהרא באשלימותא. בשבת זה איז פאראן א נתינת כוח אז הימים האלו יהפכו לששון ולשמחה¹⁰⁸.

אין שבתים פון בין המצרים דארף מען מער ווי אין אנדערע שבתים פון יאר פארהיטן דעם חשש פון אבילות (איינער וואס פלעגט בשבת טראגן שטעק-שיך [=נעלי בד] אירעו אבל ר"ל. האט ער געפרעגט ביים טאטן, צי ער מעג טראגן

106 ובר"ד משיחת ש"פ בלק תשמ"ה: כאן המקום לעורר ולהזכיר שיש להמשיך את ההתוועדויות דימי הגאולה יב"ג תמוז ככל האפשרי, עד הזמן המותר ע"פ שו"ע. וכמו כן, טוב ונכון שישתדלו לערוך התוועדויות גם ביום י"ט תמוז, היום שבו נכנס בעל הגאולה בבריתו של אברהם אבינו, וכמוכּן – באופן המותר ע"פ שו"ע, ע"ז שיקשרו זאת עם סעודת מצוה של ברית מילה, פדיון הבן, וכיו"ב, כמדובר בהתוועדות שלפנ"ז.

107 ההפטורה – דברי ירמיהו (מ"תלתא דפורענותא").

ולכאורה יש לומר ביחיד גם ההפטורה ששייכת לפרשת פינחס (ע"פ היום יום ל' סיון (וראה שם ד' טבת. סה"ש תרצ"א ע' 229) שבהעברת הפרשה שמו"ת קורין שתי ההפטרות "אם הוא שבת ר"ח, או פרשיות מחוברות ו**כיוצא בזה**". וגדולה מזו מצינו בסה"ש תרח"ץ ע' 289 (במהדו"ח), בהנהגות ב' ניסן פאריז צ"ה, בה חל ע"פ ערב שבת (כבבקיעות שנה זו), בנוגע הפטרות וערבה בשבת הגדול, ש"ביחידות אומרים ב' ההפטרות". ומשמע שיה"ל לומר וערבה בכל שה"ג (ולא רק איפכא לומר גם הפטרות השבוע בקביעות ע"פ שחל בשבת). ואינו דומה לקריאת ההפטורה בקריאת שמו"ת דפ' מטות, כדלקמן בלוח שם).

108 משיחת ש"פ מטו"מ תשט"ו. לק"ש ח"ב ע' 358 ואילך.

די שטעק־שיך דעם שבת וואס אין דער וואך פון אבילות. האט אים דער טאטע גע'פסק'נט, אז ער זאל עס ניט טאן, בכדי ניט צו געבן קיין ארט פאר א חשש פון אבילות בשבת)¹⁰⁹.

במאור ושמש על התורה¹¹⁰: מה שאומרים הקדושי עליונים שבתות שבין המצרים גבוהים עד למאד, נראה לי מפני ששת ימי החול שבין המצרים הם נמוכים מאד והם בקטנות עד למאד וידוע שבשבת קודש הוא עליות עולמות ויש עלי' לכל ששת ימי החול ממילא יובן ששבתות שבין המצרים הם גבוהים עד למאד לפי שיש עלי' לכל הדברים שהיה בקטנות עד למאד ונתעלו עד למעלה למעלה משא"כ בשבתות של כל ימי השנה שאין ששת ימי החול קטנים ונמוכים למאד ממילא אין עלי' גדולה כשבתות שבין המצרים שנתעלו כל הדברים שהיו מטה מטה בעמקי התהום למעלה בקדושה.

בכמה שיחות קודש הובא ונתבאר מה שכתב אדמו"ר הצמח צדק באור התורה: 'ג' שבועות בין המצרים בזמן כמו מדבר במקום, ומקדים רפואה ג' שבתות שבהן, ובכל שבת ב' שבתות, נמצא ו' 'ג"פ ב' שבתות) פעמים ז' ז' ימי השבוע שבהם מאיר מבחי' ב' שבתות שבכל שבת) עי"ז מכניעים המדבר מ"ב" (מ"ב המסעות שבמדבר העמים, שרומז על כללות זמן הגלות מאה"ק). והיינו, שע"י השבתות נעשה התיקון דבין המצרים.

בר"ד משיחת ש"פ מסעי תשד"מ: אצל יהודים שעסקם בעניני העולם, מפני הרגילות להיות מונחים בעניני העולם, מתעורר קושי מיוחד לפעול עליהם שבזמנים מיוחדים ישתחררו מההתעסקות בעניני העולם והיו מונחים בענינים רוחניים, ועאכו"כ לפעול עליהם שירגישו את הצער דירידת הגלות, עד שישתוקקו לנחמה דענין הגאולה. . . ועד"ז, כאשר מגיע הזמן דבין המצרים, כולל יום השבת, כמודגש בענין ההפטרה ש"מבראשית עד י"ז בתמוז מפטירין מענין הפרשיות דומה דומה ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע תלתא כו", הפטרה מיוחדת השייכת לבין המצרים, קשה לפעול עליו שיתעורר ברגש של צער מפני שנמצאים בזמן דבין המצרים וישתוקק לנחמה דענין הגאולה, דמכיון שהוא מונח בעניני המסחר ורואה שהקב"ה מצליחו ומברכו בבני חיי ומזוני רויחי הרי אינו מרגיש שחסר לו מאומה. . . אמנם מכיון שהקב"ה אינו מבקש אלא לפי כחן, מובן שלאחרי כל הקושי שבדבר, הרי זה בכחו של כאו"א מישראל. . . מכיון שהוא חדור בידיעה ורגש שמציאותו האמיתית היא הנשמה, הרי גם כאשר עניניו הגשמיים, בני חיי ומזוני רויחי, הם בשלימות יודע ומרגיש את גודל צער הגלות, ובפרט כאשר נמצאים בזמן דבין המצרים, ולכן נמצא בתנועה של תשוקה לנחמה דענין הגאולה. לכאורה יש מקום לשאלה, לשם מה מדברים בהתוועדות שיש צורך לזכור שנמצאים בזמן דבין המצרים, ובמילא להצטער ולהיות בתנועה של עצבות כו', וכי זוהי מטרתה של התוועדות? אמנם ישנם דינים מיוחדים בנוגע להנהגה דבין המצרים, אבל דינים אלו כתובים כבר בשולחן ערוך, ספר שבדאי ישנו אצל כל יהודי, ועכ"פ יכול להשיגו בקל, ויש להעמיד כל יהודי בחזקת כשרות שבדאי לומד בשו"ע את פרטי הדינים השייכים לכל זמן וזמן, הלכות החג בחג, וכיו"ב בנוגע ללימוד הדינים המיוחדים לבין המצרים, וא"כ

109) לקו"ש ח"ד ע' 1091.

110) ברמזי בין המצרים, ונעתק חלקו בלקו"ש ח"ד ע' 1090 הע' 25. ושם: והוא ה' תלמיד תלמידי המגיד ממעזריטש ובטח להם מתכון.

לשם מה צריכים לדבר אודות ענין זה? ואפילו אם יש צורך לעורר אודות קיום ענינים אלו – רחמנא ליצלן משליחות כזו לעורר יהודים אודות ענין של היפך השמחה ח"ו... ולאידך, ישנה תקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו להתוועד בשבת מברכים החודש, כולל שבת מברכים חודש מנחם אב, ומובן שלכל לראש צריכים לדבר מענינא דיומא! הנה העצה וה"הצלה" בענין זה היא – "מנחם אב", היינו לעורר אודות הענינים המביאים לנחמה וביטול הענינים הבלתי רצויים דבין המצרים, ע"ז שמוסיפים בכל עניני יהדות תורה ומצוותי, מתוך שמחה וטוב לבב.

אמירת כל התהלים בהשכמה.

משבעה עשר בתמוז ואילך מפטירין ג' דפורענותא. בשבת זו מפטירין בדברי ירמיהו¹¹¹.

בדא"ח מבואר שתלתא דפורענותא הם כנגד ג' המוחין (ושבע דנחמתא – כנגד ז' המדות), ושהענין דתלתא דפורענותא לאמיתתו הוא למעליותא, פורענותא כמו פרעה דקדושה, דאתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין, שמורה על גילוי נעלה ביותר שלמעלה ממדידה והגבלה.

מברכים ר"ח מנחם-אב.

י"א ששבת לפני ראש חודש אב אין מברכין החודש. וכתב על זה הדרכי משה בשם הגהות מרדכי: וליתא, דאדרבה צריך לברך ישראל באותו זמן¹¹².

המולד ביום חמישי הבעל"ט 7:32 41 חלקים לפנות ערב.

ראש חודש מנחם-אב¹¹³ ביום השישי הבעל"ט.

אין אומרים 'אב הרחמים' לפני מוסף כבכל שבת מברכים.

בשיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ז נתבאר, ששבת מברכים החודש מנחם אב, ענינה – המשכת ברכה נעלית ביותר שבכחה להפוך את הענינים הבלתי רצויים דחודש אב, עד לתשעה באב, לששון ולשמחה ולמועדים טובים. וענין זה מודגש בנוסח ברכת החודש, הן בנוגע להכרזת שמו של החודש, "ראש חודש מנחם אב ביום פלוני" – כמנהג ישראל (תורה היא) שקוראים לחודש זה (לא רק "אב", אלא) בשם "מנחם אב", ועד שהשם הראשון והעיקרי הוא (לא "אב", "אב מנחם", אלא) "מנחם", שהתחלתו להיות מנחם, ועד שנקרא "מנחם" (במקום "אב"), ענין הנחמה, והן בברכה ד"יחדשוהו . . לישועה ולנחמה" – ד"ישועה" קאי על הגאולה האמיתית והשלימה, ו"נחמה" קאי על נחמת ציון וירושלים ("מנחם ציון ובונה ירושלים"), ובאופן ד"ונאמר אמן", ובהדגשה יתירה ביחס לברכה הכי סמוכה – "לישועה ולנחמה", הן באמירת הברכה ע"י כל הקהל, והן באמירתה (לאחרי זה) ע"י הש"ץ, שאף שכל הקהל עונה "אמן" גם לאחר הברכות שלפני זה, הרי זה ב"שטורעם" גדול יותר בהסיום ד"ונאמר אמן", היינו שהברכה היא באופן של קיום אמיתי. ומזה מובן גודל העילוי דשבת מברכים החודש מנחם אב לגבי שבת מברכים דכל שאר החדשים.

111) אם טעה והפטיר בהפטרות פרשת פינחס, יפטיר לשבת הבאה דברי ירמיהו וגם שמעו מפני שהם סמוכים זו לזו. מ"א סתכ"ח, סק"ט. וראה שיחת ש"פ מסעי ר"ח מנ"א תשמ"א (שיח"ק ע' 284 ואילך).

112) אודות החידוש שאפילו בין המצרים יש הכה לברך החודש מנחם-אב, ראה בשיחת ש"פ מטות מבה"ח מנ"א תשמ"א (שיח"ק ע' 205 ואילך).

113) ראה להלן בפנים, וכן להלן בר"ח מנ"א, הנעתק משיחות ואג"ק בטעם קריאת השם "מנחם אב", ובפרט בעת ברכת החודש.

בר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תש"מ: בנוגע צו דעם ניגון הוא אלקינא וואס מ'זינגט אין כתר פון מוסף בשבת. ס'איז שוין כו"כ שנים וואס ס'איז איינגעפירט צו זינגען הוא אלקינא בשבת מבה"ח מנחם אב, וויבאלד אז אין דעם זמן איז נאכמער נוגע די גאולה. און בשנה זו, איז קיינעם ניט איינגעפאלן צו אנפאנגען דעם ניגון! מ'האט געווארט אז איך זאל מאכן מיט די פינגער אז מ'זאל זינגען – האב איך געווארט בכדי צו זעהן אויב מ'וועט אליין האבן שכל און זינגען דעם ניגון... האט מען בפועל ניט געזונגען דעם ניגון! וויפל מאל דארף מען דאס טאן בכדי אז מזאל אליין פארשטיין אז אזוי דארף מען טאן?! און אין עטליכע טעג ארום וועט מען מסתמא באקומען א בריוו פון איינעם מעבר לים – היתכן פארוואס מ'האט ניט געזונגען הוא אלקינא אין שבת מבה"ח מנחם אב?

יום התועדות.

[כ"ק אד"ש סיפר הסיפור הידוע מאביו כ"ק הרה"ק לוי"צ בענין לבישת נעלי בית בשבת שבתוך ימי אבלות, הובא לעיל, והמשיך:] עס איז פאראן אזוינע וואס אלע שבת מברכים גייען זיי ארום מיט מחשבות אדער זיי זיינען במירות אדער פשוט אין עצבות. איז יעדער שבת מברכים פאראן אויף זיי א לימוד זכות, זיי זיינען ניט אויסגעשלאפן, פארמאטערט, פויל, והדומה. דער שבת מברכים קומט צו נאך א לימוד זכות אז דאס איז מצד די דריי וואכן. איז אזוי ווי דער ענין פון די דריי וואכן דארף ניט זיין בשבת, כידוע אז אין געוויסע מדינות וואס מען האט געזאגט לכה דודי מיטן ניגון פון תשעה באב איז געווען גזירות אויף די מדינות¹¹⁴, איז אפילו אויב אלע שבת מברכים מאכט דאס ניט אויס אזוי שטארק, איז אבער דעם שבת מברכים, דארף נאך זיין די שמחה מיט א תוספת, אזוי ווי דער רבי האט געזאגט אז שבת מברכים זאל זיין א פריילעכן שבת, איז היינטיקן שבת מברכים, בכדי עס זאל ניט זיין קיינע חששות דארף נאך זיין די שמחה מיט א תוספת¹¹⁵.

בנוגע צו שבת מברכים מנחם אב איז דא אין כמה קהילות דער מנהג אז מען מאכט אין אים שינויים לגבי די אנדערע שבת מבה"ח פון א גאנץ יאר, און דאס איז צוליב די ענינים בלתי רצויים וואס זיינען פארגעקומען מתחלת החודש. אין מנהגי חב"ד געפינט מען אבער ניט דעם מנהג, נאר מ'פירט זיך אין דער שבת ווי אין אלע שבת מבה"ח פון א גאנץ יאר. אוז ס'איז ניט נאר וואס מען איז זיך נוהג אין דעם שבת ווי אין אנדערע שבת מבה"ח, נאר מ'איז נאך **מוסיף בשמחה** (בכדי שולל זיין דעם מנהג הנ"ל). וואס דער טעם אויף דעם איז, ווארום אויף שבת שטייט דאך אז "אין עצב בה", ובמילא איז ניט קוקנדיק אויף וואס פאר א שבת עס זאל נאר ניט זיין, טאר ניט זיין אין איהם א ענין פון עצב. ביז ווי מען געפינט בנוגע לשבת חזון, אז דער אלטער רבי האט זיך געפירם ניט צו משנה זיין די בגדי שבת לגבי שאר שבתות השנה (ניט ווי אנדערע גדולים וואס האבן יע משנה געווען זייערע בגדי שבת בשבת ז). איז מה דאך אז בנוגע צו שבת חזון, וואס דאס איז שוין איז די ניין טעג, איז דער מנהג ניט צו מאכן קיינע שינויים, איז עאכו"כ בנוגע צו שבת מבה"ח מנ"א, וואס דאס איז פאר די ניין טעג, איז מובן אז ס'איז ניטא אין דעם שבת קיינע שינויים לגבי די אנדערע שבתים פון יאר. דאס איז אבער אלץ מצד דעם ענין פון שבת, און מצד

114) להעיר מדברי תורה להרה"צ וכו' ממונקאטש מהדורא שתיאה אות צח בשם בעל קול ארי'. ושם שהוא ע"פ זח"ג (ברע"מ) ערב, ב.
115) ר"ד משיחת ש"פ מטות תשי"ד (שיח"ק ע' שסג ואילך).

דעם כלל פון "אין עצב בה". וויבאלד אבער אז תורה איז דאך תורת אמת, און דער ענין פון אמת איז אז ער איז אמת אין אלע זיינע פרטים . . מוז מען דעריבער זאגן אז דאס וואס מען זאגט אז ס'דארף ניט זיין קיינע שינויים בשבת מבה"ח מנ"א, איז דאס ניט נאר מצד ענין השבת שבו, דאס הייסט אז דער ענין השבת איז "מעלים" אויף דער ענין פון חדש אב, און דעריבער דארף ניט זיין קיין שינוי, נאר אויך מצד דעם ענין פון חדש אב שבו, דארף אויך ניט זיין קיין שינוי. ואדרבה, מען דארף נאך מוסיף זיין בשמחה, ווייל היות אז יערער ענין אין תורה איז אמת בכל עניניו, איז דאס וואס מען מאנט אז עס דארף זיין בשבת זו א ענין פון שמחה, איז דאס בכל הפרטים פון שבת, סיי מצד ענין השבת שבו, און סיי מצד חדש אב שבו¹¹⁶.

פרקי אבות פרק א' [בפעם השלישית].

מוצאי שבת קודש בשעה 9:08.

יום המישי, כ"ט תמוז, ערב ר"ח מנחם-אב

מהוראות כ"ק אד"ש: בער"ח מנחם אב להוסיף במיוחד בתורה, תפלה וצדקה. והצדקה - הוצאת ב' סעודות, ומה טוב - של ג' סעודות.

בר"ד משיחת ער"ח מנ"א תשל"ה (מסרט הקלטה), בנוגע להתוועדות בער"ח: לכאורה איז דאך דאס א חידוש פון א פארברענגען אין מיטן פון די דריי וואכן, במילא האב איך געמאטערט זיך זוכן א היתר. איז דער בעסטער היתר וואס איך האב געפונען, אז ס'שטייט אויף קלעזמער אז אויב זיי דארפן דאס האבן לשם פרנסתם מעגן זיי שפילן אפילו אין די דריי וואכן, וויבאלד אז דאס איז אן ענין בא זיי פון פרנסה. אזוי ווי ס'איז דאך מיין פרנסה, האב איך קיין ברירה ניט, במילא איז דאס אפילו אין די דריי וואכן. נאר וואס דען, ווי ס'שטייט דארטן אין פוסקים בלי ריקודים. אבער דער ענין של שמחה בהנוגע צו קלעזמער, בהנוגע צו ניגונים, איז דאס א היתר מפורש אין פוסקים אפילו אין אחרונים.

עס איז אן ענין פארבונדען מיט די ניין טעג, קען מען דאס ניט רעדן מיט כמה זמן לפני זה, דערפאר וואס דארף מען זיך מייאש זיין חס ושלום, אז מ'רעדט דאס מיט א טאג פריער, און מ'רעדט וועגן די באווארעניש פון די ניין טעג, איז דאך א סימן אז מ'איז זיכער אז אויף מארגן אינדערפרי וועט משיח חס ושלום ניט קומען. במילא ווארט מען ביז די לעצטע רגעים פון ערב תשעה ימים, וואס דעמאלט זעט מען שוין אז עבר קיץ כלה קציר ואנחנו לא נושענו...

בשיחת ער"ח מנ"א תשל"ד, נדפסה בלקוטי שיחות¹¹⁷: האופן דרפואת הקב"ה ("אני הוי' רופאך") הוא שמלכתחילה "לא אשים עליך" - מקדים רפואה כו'. ולכן: גם ההשתדלות בפעולות אלו [הוספה בתורה ובצדקה וכו', עיי"ש בפנים] צריכה להיות עוד לפני הזמן ד"משנכנס אב כו" - ע"י התייעצות וכו' ביום . . . ערב ר"ח מנחם אב, איך שכא"ו יקבל ע"ע להתעסק בכל הנ"ל, בעצמו וכן בנוגע לפירסום כהנ"ל במקום שידו מגעת וכו' - ויה"ר שכל זה ימהר קיום היעוד דיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ובהאופן ד"לא אשים עליך", מעיקרא ימי ששון ושמחה.

(116) ר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תשל"ג.

(117) ח"ג ע' 278.

עצה טובה: בתשעת הימים אין לובשים בגדים מכובסים [לבד מבגדי זיעה כדלקמן], אבל אם לבשן פעם אחת קודם תשעת הימים מותר ללבושם בתשעת הימים, שאין שמחה לאדם אלא בלבישתם בפעם ראשונה בלבד. ולכן כתבו הפוסקים, שבמקומות שיש חום הרבה בזמן זה, ומזיעין הרבה, ומוכרחים להחליף הכתונת, ילבוש לפני תשעה באב בגדים רבים **בזה אחר זה**¹¹⁸ למשך זמן מה¹¹⁹. והשיעור – זמן ניכר עד כדי שתתבטל הנאת הכיבוס, והיינו באופן שאדם רגיל מקפיד אם אחר לובשו לזמן כזה¹²⁰. כשלא הכין לפני תשעת הימים,

118) וכתבו אחרוני זמננו, דלא מהני להניחם עליו כמה ביחד. אבל ראה בדע"ק יו"ד ששפ"ט להקל. אלא, דמיירי התם באבל תוך ל'. ועוד, דלשיטתו קאי שמותר ללבושם אפילו לרגע כמימרא, ראה לקמן בהע'. ואם נתפס בהם ריח הזיעה גם ככה"ג, ודאי שרי (ראה שו"ת אול"צ ח"ג סכ"ז סק"א).

119) ואף שיש שכתבו לפקפק, דלא מהני רק באבל אחר ז' ותוך ל', וא"כ שבבוע שחל בו ת"ב שהוא מדינת אין להקל. אבל בכמה אחרונים העתיקו כן גם לגבי שבוע שחל בו. ואף שעדיין יש מקום לומר, שבשבוע שחל בו לא סגי בלבישה כשעה, וצריך יום או חצי יום, ראה בהע' הבאה (וכ"כ בשו"ת משפטי צדק גארמיהאן סמ"ו, שבשבוע שחל בו לא מהני כלל כשלבשן מקודם. ושם ל"כ לחלק בין שעה לחצי יום כלל, אבל מסתבר שלא נחית לזה, שבודאי אם לבשו זמן רב לית כן בה, ובמכ"ש מאבל תוף ז', ש"ם בא להחליף תוך שבעה מחליף", ועכ"צ דמיירי באופן שלבשו מקודם ולא כיבסו. ודלא כשו"ת ישכיל עבדי ח"ח ס"ב סק"ח שאלה ז' (לענין אבל תוף ז'), שאין מקום לחילוק בין שעה לחצי יום. וראה בהע' הבאה) – הרי יש מתירין אפי' לאבל תוף ז', ומישרו להדיא גם בלבישה כשעה לחוד. וכש"כ שיש להקל באבילות ישנה דת"ב, דקיל טפי. (ואף שלאידך היא אבלות דרבים וחמירא מאבלות דיחיד, ה"ז רק בדבר המפורסם, אבל דבר שאינו מפורסם קיל ת"ב מאבל – ראה תו"ה – שאני שמונת ב"ג, הובא במג"א סתקנ"ד סק"ד. והרי בגדים מכובסים אינו דבר שבפורסיה ל"כ, ובפרט כשאינו בגד עליון (ראה מג"א סתקנ"ט סק"ט), ולא כו"ע ידעני אם לבשן תחילה או לא). ועוד, שבש"ך ששפ"ט סק"ג כתב דמהני לבישת שעה גם לגבי איסור לבישת בגדים מנוהצים שאסור מדינת תוך ל' (ודוחק לומר דמיירי בגיהוץ שאסור רק ממנהגא). ועוד זאת, שכתבו הישוע"י סתקנ"א סק"ג ומטה יהודה שם סק"ב ששבוע שחל בו דינו כחומרא דאחר ז', אף שהוא מדינת ולא ממנהגא. וגם שבלבושו מפני הצורך ולא לתענוג, הדר דינת שאינו יסורו גם בשבוע שחל בו מדינתו ולא ממנהגא. וגם חזי לאצטרופי שרי"ר והרמב"ם שאין לאסור בגדים מכובסים בשבוע שחל בו. והלכה כדברי המיקל באבל.

120) האריכו בכ"מ מזה. ואף שנזכר הל' 'ב' או 'ג' ימים", "יום או יומיים", "חצי יום או יום", ויש שכתבו "שלבשוהו יום אחד כבר ושמוהו בנוף קודם הכנסת ר"ח שקיבל זיעה" (שו"ת מהר"ם מברונא סוס"ח), או "ב' וג' שעות לפחות כדי שתקבל מקצת זיעה מן הגוף ותתרכך מעט מקשיו הכיבוס" (שו"ת רב פעלים ח"ד סכ"ט), וכי"ב – למעשה פסקו דסגי ב"שעה אחת", וג"ז לאו דוקא, והכוונה משך זמן מה, וא"צ שעה זמנית. (וישוערוים הנ"ל – לאו דוקא, וכמ"ש הש"ך ששפ"ט סק"ד בל' הלבוש "שעה או שתיים" דאולי לאו דוקא קאמר. או שרק לאבל תוף ז' יש להחמיר כן. וראה בשו"ת זרע אמת ח"ב סי' קנב להתיר לאבל גם תוף ז' במקום צורך גדול, אבל רק בתנאי שילבשוהו אחר יום או חצי יום, ולא סגי בשעה אחת כמו לאחר ז'. וראה בשו"ת ארחותיך למדני ח"ב סצ"ד, ושם התריך להוכיח להתיר לאבל תוף ז' גם שלא במקום צורך גדול).

ומש"כ שאתביטל הנאת הכיבוס וכו' – הוא ע"פ שו"ת פנים מאירות ח"ב סי' קלט (אמנם, בפנים מאירות שם, שאחר הלבשיה ל"ב נכתבם במים ללא נתר והלבישה מבטלת פעולת הנתר. ומה"ט לא מהני תוך שבעה שאסור גם בכיבוס ב"מ אחוד, וא"כ בתכפוהו אבליו וכדומה. ועכ"ז, אפשר ללמוד מזה גוף הענין, שפעולת הלבשיה לבטל הנאת הכיבוס). וכן באופן שמקפיד כשאחר לובשו תחילה לזמן כזה (אף שמותר גם לאבל לבשו בעצמו לפני", דליכא קפידא כולי האי, ראה שו"ת בית יהודה בסוה"ס במנהגי אבילות) – ע"פ שו"ת לחמי תודה ס"ל. (ושם, שאדם מקפיד על לבושו שלא יטנף, וכיון שלבשו אדם א"פ שלא יטנף מעט או הרבה וכו' ולא יחא אלא זיעת הגוף שמתנפת אותם). וכ"כ בשו"ת בית דוד סוס"י קפט. וחדא שיעורא הוא. וכע"ז כתבו כמה אחרוני זמננו. וצ"ע מש"כ בשו"ת ישכיל עבדי הנ"ל, שמטרת הלבשיה מקודם להיכרא בעלמא, שלא יסיח דעתו מאבילות – שאין לזה מקור בפוסקים.

[ולהעיר שבדע"ק יו"ד ששפ"ט סק"ג דסגי בכל שהוא ואפילו רגע כמימרא. אבל נוסף לזה שד"מ מחודש ונגד סתמית כל הפוסקים. וראה ביוסף אמוץ (האן) דיני שלשים ויב"ח, ע' 330, שללבוש לרגע ולנער תיכף הוא איסור גמור, שצריך ללבושם לפחות (אבל, לדידי' צ"ל שעה כפשוטה, אחד מכ"ד שעות היום והלילה) – ועוד זאת, דאיהו מיירי לאבל אחר ז' שהוא רק מחומרא, ואין ללמוד מזה להקל בשבוע שחל בו שאסור מדינת. וכן"ה להקל בדריכו"ש אות תתמאה לגבי בגדים חדישים תוך יב"ח (שהוא רק ממנהגא. אבל בראשונים כתבו גם בזה ב' או ג' ימים). ואף להסברא שדין שבוע שחל בו כאבל תוף ל' (ראה הע' הקודמת), כל כי היא אינה להקל. אבל ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ג שש"מ לגבי לבנים].

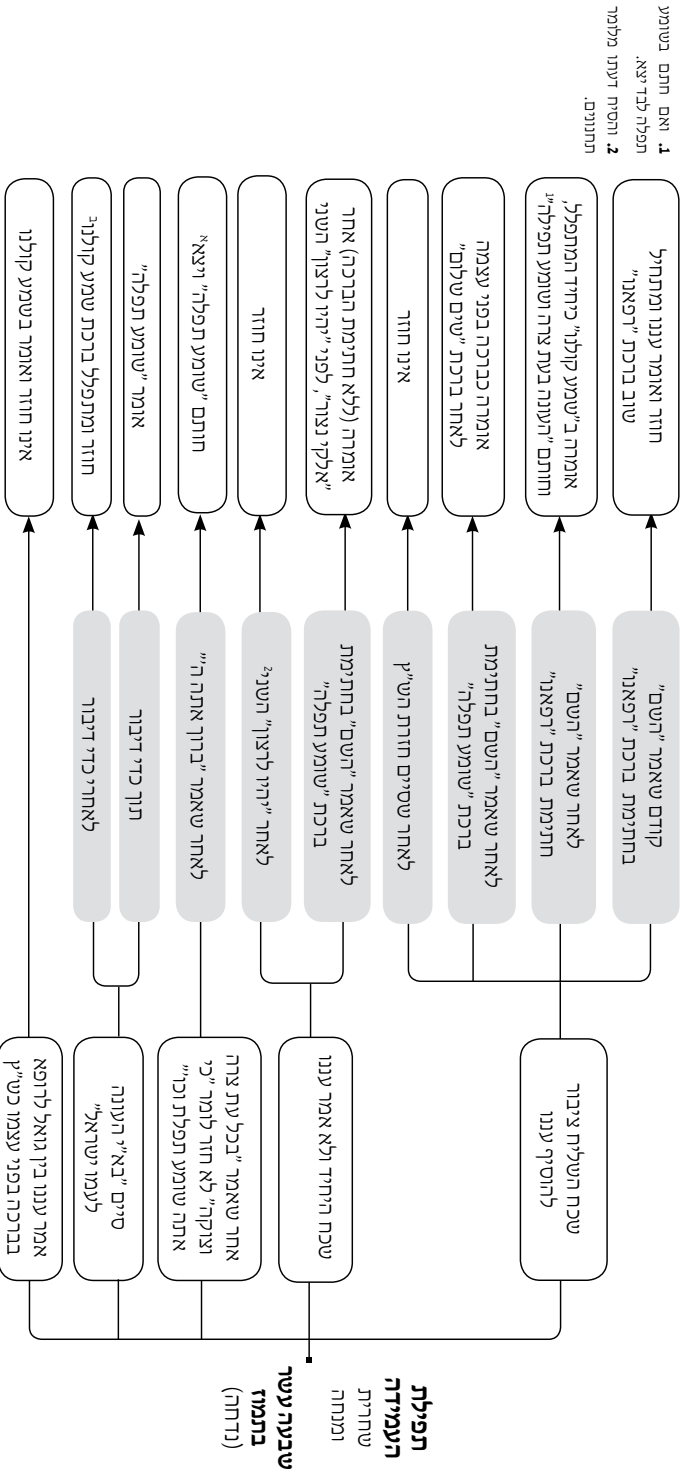
יש מקילים להניחם ע"ג קרקע¹²¹, והיינו קרקע עולם, ולא רצפה שבבית. עוד עצה: לפני שבוע שחל בו תשעה באב, ובשנה זו שתשעה באב חל בשבת – לפני תשעה באב, יכול ליתן לספרדי שילבוש אותם למשך זמן מה (שלמנהגם מותר בלבישת בגדים מכובסים עד שבוע שחל בו תשעה באב).

121) ראה כרם שלמה יו"ד שפ"ט (לש"ך סק"ב), שהביא כן מלחם הפנים. וכמה אחרונים (ראה בית דוד דלקמן. ועוד) כתבו שלא מצאוהו שם. אבל נמצא הוא בלחה"פ שלא במקומו – יו"ד רס"י שעו בסד"ה ס"ד, והביאו בשם מענה לשון (פראג, שע"ה), ושכ"כ מהר"ש מלובלין, ונמצא שמקורו טהור וקדוש. ומצינו כן גם בשו"ת הררי קדם שבסו"ס פסקי ושו"ת מהר"ש מלובלין סצ"ג – פסקים מהגאון ר' ברוך עוזר'ש מקראקא (נפטר בשנת שס"ה, וי"א – בשנת שצ"ב) – סקי"א. וד' לחה"פ הובאו גם בלשון חכמים (לתל' הנובי" ס"ו, הביאו בית דוד ביסטריץ יו"ד שפ"ט ס"א. וראה גם שו"ת מנח"י ח"י סמ"ד. ועוד. ולכא' אתיא בק"ו מלבישה תחילה לשעה, שהחוש מוכיח שאחרי שנמצא משך זמן ע"ג קרקע אינו לובשו עוד אלא מכבסו תחילה, אבל אחר שלבשו תחילה כמה שעות ממשיך ללובשו במשך היום. ומ"מ, כתבנו להקל רק כשלא הכין לפניו, כיון שבשאר הפוסקים לא הובא ד"ז כלל (שהרי עצה פשוטה היא לכל אבל, וכבר העיר כן בבית דוד שם שבראשונים לא משמע דסגי בהניח ע"ג קרקע). ולענין ת"ב – כמעט ולא נזכר בשום פוסק (אבל ראה בבית דוד שם שלדברי לחה"פ גם לענין ת"ב מהני, הביאו בשו"ת מנח"י שם). ויש הרבה מאחרוני דרא בתראה דלא ניחא להו בדבר. וגם מקום לחלק דאינהו לא מיירי אלא לאבל אחר ז', ואין לנו להקל עפ"ז בשבוע שחל בו ת"ב (כנ"ל). ועוד זאת, דשאני הכא בתשעת הימים שאפשר בקל ללבוש בעצמו תחילה. וגם ת"ב חמירא לפעמים שהיא אבלות דרבים. (אבל ראה לעיל, שדבר שאינו בפרהסיא קיל טפי).

[וראה בשש"כ פס"ח הע"ל בשם הגרש"א שכתב להקל לאבל לזרוק על הרצפה. וסותר להנמסר מפי השמועה בשמו, דלא ה"י ניחא ל' כ"כ מזה בתשעת הימים. ואולי לא דקו, והחמיר רק בשבוע שחל בו ולא מר"ח, וטעמו שלא מצינו להקל רק לאבל אחר ז', ראה לעיל בהע', והה"נ מר"ח עד שבוע שחל בו שהוא ממנהגא].

קיצור דיני שכחה וטעות

בשבועה עשר בתמוז (נדחה)

הערות לקיצור דיני שכחה וטעות

בשתיים ד"רובא דעלמא טועים", ושם ההחותמים בשתיים דס"ל דחד ענינא הוא. ואיך שיהי', אין ראיה משם כנ"ל.

ובשו"ת יבי"א ח"ז סי"ג דרך אחרי ד' שו"ת עין אליעזר בסברות כעין הנ"ל, והוסיף להטעים שאי"ז שינוי לפי שכך מטבע חתימת הברכה לש"צ. וכסברתו כ"כ בשו"ת ר' עקיבה יוסף או"ח סי' קעט (ומש"כ המהדיר שם בשם א"א מבוטשאטש הנ"ל - אינו, דהתם מיירי בחתם בשתיים).

אבל לכאן אינו, שהש"צ חותם כן על ברכה אחרת, ברכת עננו, וכאן איירינן מדין ברכת ש"ת, שלא מצינו מטבע כזה בש"ת. ובשגם, שגם הש"צ לא יצא אם חתם ש"ת בנוסח "העונה וכו'", כמשמעות המג"א הנ"ל (והרי הוכיח המג"א כן מזה שש"ת כולל גם מילי דתענית, ומינה איכא למישמע שבהיפך לא יצא. אבל יל"ד, שעיקר דבריו לגבי ברכת עננו ולא מחמת ברכת ש"ת. וראה הגהות לבר"ש שם. ולהעיר גם שכו"כ כתבו הפוסקים להשיג על המג"א, וכתבו שיחתום בש"ת לחוד לפי שגם למג"א יצא בדיעבד כה"ג, ומשמע מדבריהם שבהעונה לחוד ודאי לא יצא. וכ"מ באפיקי מגינים סי' קיט סק"ב. ומש"כ בסידור יעב"ץ לפני עננו שאם חתם באחת יצא, וקאי על הש"צ - יל"ד שכוונתו בחתם רק בש"ת ולא איפכא).

ובלא"ה, גוף הסברא צ"ב, שמה יועיל שהוא מטבע הברכה לש"צ, אבל ליחיד אינו ממטבע הברכה, ול"ד לפלוגתת הפר"ח וכנה"ג בטעה ביו"ט שחל בשבת והזכיר רק אחד מהן - שאמר מטבע הברכה ליום זה, אלא שלא הזכיר שבת, אבל הכא אי"ז מטבע ברכתו שמחוייב בכך.

וגם צ"ע, דמאי שיאטי' דידי חתימה בשתיים לדין משנה ממטבע, שלא הרי זה כהרי זה, שבדיני חתימה בשתיים, "חדא מילתא" היינו שהענינים קרובים ול"ז (ראה ברכות מט, א ובראשונים, וראה מאירי שם לגבי ברכת הנפרע לעמו וכו' אחרי המגילה), וע"ד דין מעין חתימה סמוך לחתימה שהוא רק מעין ודוגמת החתימה, אבל בדין שינוי מטבע, גדר חדא מילתא (ראה ט"ז או"ח רס"ו רצד) היינו שהוא אותו הענין ממש, ואפ"ל אם הוא מעין הענין לא די בכך.

ודוגמא לדבר: בחתימת מקדש השבת ביו"ט אף שיו"ט איקרי שבת. וכן גם בחתם מעין שלש

א. שג"ז בכלל מעין חתימה סמוך לחתימה, שהרי אמר "כי אתה ה' העונה לעמו" שהוא מעין חתימה. ואף שאינו אותו הענין, עכ"פ ה"ז מעין ודומה לחתימה. וראי' פשוטה, מברכת הבינונו לגי' רמב"ם ר"ף מחז"ו ועוד. וראה שו"ת אבני זכרון ח"ג סי"ז. וראה יתר על כן בשו"ת שו"מ מהדו"ק ח"ג סי' קע.

ב. וה"ט, לפי ששינה ממטבע שטבעו חכמים, וכדמוכח בל' הרמ"א סתקס"ה ס"א. וקאי אנוסח חתימת הברכה (וכ"ה להדיא בלבוש ס"ב. וראה גם בביהגרא"א שם שהוכיח שהוא שינוי מטבע. ודלא כא"ז סק"ג וערוה"ש ס"ב שפי' בד' הרמ"א דקאי אגוף אמירת עננו ביחיד המתענה). ובחיי"א כלל קלב סי"ד שהחותמים בהעונה וכו' טועים טעות גדול. וכ"פ בשו"ת מעט מים סע"ח, שאין העונה בעת צרה בכלל ש"ת, עיי"ש.

וכן נקטו גדולי ההוראה - ראה שו"ת משנ"ה ח"א"א ספ"ח. הליכות שלמה פי"ג ס"ח. שמעתתא דמשה סתקס"ה ס"א. ובשם הגריש"א - שערי שמחה יז"ב ס"א. ובשם הגר"ח - אשי ישראל פמ"ד ס"ג. וראה גם מפי השמועה בחיזוק למשכני יעקב פי"ג ס"א. שו"ת שבה"ל ח"ח סי' קלב. רבבות אפרים ח"א ס"א ש"צ.

אבל בשו"ת עין אליעזר סמ"ט פסק שיצא, מתרי טעמי, חדא שסמך אמ"ד שגם המשנה ממטבע שטבעו יצא. ועוד שכתב דחדא מילתא היא, וה"ר ממש"כ המג"א סי' קיט סק"ז שש"צ ששכח לומר עננו ואמרנו בש"ת וחותרם בשניהם.

אלא, שאין ראיה משם, דהתם טעמא מאי שש"ת כולל גם תפלת תענית (ע"פ פירש"י תענית יג, ב ד"ה בשומע), ויש בכלל מאתים מנה (וראה גם א"א מבוטשאטש או"ח סי' תקסו. ולפלא שלא הביא ד' המג"א. ועיקר דבריו אינם מובנים שלא מצינו כה"ג בטושו"ע), ומה"ט אם חתם הש"צ בש"ת לחוד נמי יצא. אבל איפכא לא שמעינן, שאין בכלל מנה מאתים. וכע"ז כתב בשו"ת מעט מים שם. (ולהעיר שכמה פוסקים חלקו על המג"א. אבל אדה"ז פסק כמותי' שם ס"ה). והעיקר, שדברי הרמ"א ברור מללו שהוא בגדר שינוי מטבע.

ובאמת מצינו בסל' רבינו שלמה הנדמ"ח בשם הגאונים שגם היחיד חותם בשתיים. אבל בשו"ת מהרי"ל החדשות ס"נה לגבי אלו החותמים

וג"ז מירושלמי, הביאו הראב"ה סל"ג וסוסי קצו, והטור או"ח סרס"ז ועוד. וכל עיקרו תלוי במנהג, ולכן הטועה בזה יצא יד"ח).

ועוד זאת, הדכא גרע טפי, ולא יצא גם מטעם שאין ליחיד לקבוע ברכה לעצמו כמ"ש התוס' תענית יג, ב ד"ה אלא. ובאמת, ה"ט גופא שהיחיד אינו קובע ברכה לעצמו, לפי משנה ממתבע שטבעו חכמים בברכת ש"ת - ראה שו"ת בנימין זאב ח"ב סי' קפה.

(ומקום לומר יתירה מזו, בגדר תפלת ענווה דהיחיד, שלא רק שאינו חותם בנוסח ברכה, אלא שמעיקרא נתקן רק בדרך בקשה, וכשאר בקשות שכוללן בש"ת, ולא שחל על היחיד חובת ברכה, וחתימת הברכה היא ש"ת. או כלך לדרך זה, שבאמת ברכת ש"ת כוללת ב' ברכות וחתימת ש"ת מהני אתרווייהו, אבל חתימת העונה ה"ז ברכה אחרת לגמרי). וגם למ"ד שהיחיד יכול לקבוע ברכה בפ"ע בין גואל לרופא, שדחה הראשונים (ראה ר"ו נ"ח ח"א), אבל אכתי מחוייב בתפלת העמידה ולומר ברכת ש"ת.

אמנם, מצינו בלקט יושר ע' 113 שהביא קס"ד לחתום רק בהעונה גם ליחיד. אבל גם הוא סיים אח"כ בנוסח דידן, ושכן עיקר. ועוד ועיקר, שאא"פ לסמוך ע"ז בהיפך מד' כל הפוסקים. ובכלל קשה לסמוך על לקט יושר להלכה למעשה, דלא מר בר רב אשי חתים עלה, ואין למדין הלכה מפי מעשה (ובמכ"ש ממה שהנדזו בכ"מ מלסמוך לגמרי על מנהגי מהרי"ל, שנכתבו ע"י מי ששימשו וכו' - ראה הסכמת הגר"ח מוואלוז'ין למעשה רב. שו"ת חוט השני סל"א. ואכ"מ). וכן בשו"ת מהרש"ל סס"ד הביא שכ"ה בסידורים. אבל לא כתב לעשות כן. ואדרבה.

על הגפן במקום על המח' דודאי לא מהני, אף שבחותם בשניהם אי"ז חתימה בשתיים (אבל התם ה"ט דארץ היא דמפקא מזון ופירות וכו'. ועכ"ז, פשוט שגם בחותם על הארץ לחוד לא יצא). וה"נ לא סגי במקדש ישראל לחוד, עכ"פ בקידוש (ראה מג"א סתפ"ז סוסק"ב), אף שאי"ז חתימה בשתיים דישאל הוא דקדשינהו לזמנים. וכן גם למש"כ הלוש סי' קיד ס"ו בטעם שמהני להזכיר מוריד הגשם אחר מח' המתים, שכחתימה אריכתא דמיא ואי"ז חתימה בשתיים דחדא מילתא היא - שבדאי לא מהני כשיחתום מוריד הגשם במקום מח' המתים. [ובאמת, גם בחתימת מנחם ירושלים בברכה שלישית דברהמ"ז, דחדא מילתא היא עם בנין ירושלים, לא הביאו הפוסקים ד' הירושלמי ברכות פ"א ה"ו שיצא (וראה פני משה למהר"ם חביב ומגיד תעלומה לשם), וברמב"ם כתב בשנינו, שאומר "בונה ירושלים או מנחם עמו ישראל בבנין ירושלים", וכבר העירו שגרס בירושלמי באו"א (ראה עלי תמר ירושלמי שם). וכמה מפרשים פי' בירו' שר"ל שלא הזכיר מלכות ב"ד, ולא ששינה המטבע, והיינו שגרסו כך בחתימת הברכה. ואין שיהי', שאני התם שבאמת חדא מילתא היא, שנחמת ירושלים היינו בנינה. ודוגמא קרובה לנדו"ד שמושיע ישראל ובונה ירושלים הוא בגדר חתימה בשתיים - ראה ברכות שם. ובאמת, ברא"ש ברכות פ"ז סכ"ב כתב בשם יש מתרצים, שמנחם עמו ובונה ירושלים חתימה בשתיים, ורק מנחם עמו בבנין ירושלים חדא מילתא. ובשם רבינו יונה שג"ז חתימה בשתיים ורק מנחם ציון בבנין ירושלים חד היא. וראה בשו"ת שואל ונשאל ח"ה סי' קיד שיש שהקפידו דוקא מה"ט לחתום מנחם ציון בבנין ירושלים, ולא מנחם ציון ובונה ירושלים].

וכמה נתחבטו הפוסקים בחתם גאל ישראל במקום גואל ישראל, וכן להיפך, או מקדש ישראל והמועדים במקום והזמנים, ובר"ה מקדש ישראל והזמנים ולא יום הזכרון, ובר"ח מקדש ישראל והזמנים או יום הזכרון, וכן גם בהזכרת חגה"ס במקום שמע"צ, וכמה מהם החמירו טובא דלא יצא יד"ח, אף שבכולם ודאי חד ענינא הוא. (ול"ד לחתימת "שאותך לבדך ביראה נעבוד", שג"ז מטבע שטבעו, ויסודה בירו' יומא פ"ז ה"א, ונז' בכמה דוכתי. ובאמת בפאה"ש הל' א"י ס"ב סי"ז כתב גם בזה ששינה ממתבע שטבעו חכמים ולא יצא. וראה בית ישראל שם. וכן גם חתימת הפורס סוכת שלום בשבת, שג"ז מטבע שטבעו,